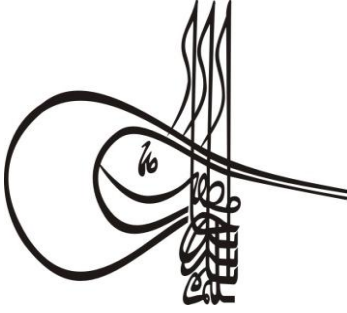




Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/3 Winter 2016, p. 2095-2130

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9289>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 14.02.2016

✓ Accepted/Kabul: 10.03.2016

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM –

Doç. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ

This article was checked by iThenticate.

2015 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMININ METİN TÜR VE TEMA SEÇİMİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dursun ŞAHİN - Cansu Dilara BAYRAMOĞLU***

ÖZET

Eğitim sistemleri, sosyal, kültürel hayatta meydana gelen değişiklikler, ekonomik nedenler, teknolojik gelişmeler vb. nedenlerle zamanla yenilenmektedir. Cumhuriyet'in ilanından bugüne, birçok eğitim programı uygulamaya konulmuş, yeni bilimsel gelişmelerin ışığında, günün koşulları da dikkate alınarak aksaklığı görülen programlar yenileriyle değiştirilmiştir. Diğer derslerin programları gibi, Türkçe öğretim programı da bu değişimden etkilenmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 05/08/2015 tarih ve 71 sayılı kararı ile Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) 2015 Türkçe Öğretim Programı kabul edilmiş; 2016-2017 eğitim - öğretim yılından itibaren 1. ve 5. sınıflardan başlamak üzere kademeli olarak uygulanmasına karar verilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, bakanlıkça kabul edilen MEB Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programında metin ve tema seçimini, geçmiş dönemlerde uygulanan programlarla da karşılaştırarak, sınıf düzeylerine göre değerlendirmektir.

Çalışmada, önce metin ve tema kavramlarından başlayarak kavramsal bilgi verilmiş, daha sonra 1924'ten günümüze hazırlanarak farklı kademelerde uygulamaya konulmuş olan Türkçe Öğretim Programlarında metin, tür ve tema seçiminde dikkate alınan hususlar özetle anlatılmıştır. Kabul edilen MEB Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Türkçe Öğretim Programı'nda sınıf düzeylerine göre metin türleri ve temalar hakkında verilen tablolar, açıklamalar incelenmiş; konu hakkında programda yer alan bilgiler değerlendirilmiştir.

* Yrd. Doç. Dr. Giresun Üniversitesi Eğitim Fak. Türkçe Eği. Böl., El-mek: dursunsahin@mynet.com

** Giresun Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, El-mek: cdilarabayramoglu@gmail.com

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/3 Winter 2016

Hazırlanan bu çalışma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Araştırma verileri, doküman taraması yoluyla elde edilmiş, verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, 2015 programı, metin, tür, tema

EVALUATION OF 2015 TURKISH LANGUAGE CURRICULUM IN TERMS OF TEXT TYPE AND THEME

ABSTRACT

Education systems are renewed over time due to changes in cultural and social life, economical factors, technological developments and so on. Since the proclamation of the Republic, many curricula have been put into practice and taking into account current conditions and new scientific developments the ones which were thought to be problematic or inefficient have been replaced by the new ones. Like curricula of other courses, Turkish curriculum has been affected by these changes.

Turkish language course (1-8 grades) was adopted with the decision of Ministry of Education Board of Education and Instruction dated 05.08.2015 and numbered 71 and it was decided to be implemented gradually starting from 1st and 5th grades in 2016-2017 school year.

The purpose of this study is to evaluate the texts and themes placed 1-8 grades Turkish language course by grade levels and to compare the new curriculum with the previous ones.

In the study, conceptual information starting with text and theme concepts is given first and considerations taken into account in selecting text and theme in Turkish Curricula which have prepared and implemented at different levels since 1924 are summarized. Tables and explanations on text types and themes have been examined by the grade levels and information on the subject which is in the curriculum has been evaluated.

This study is a descriptive research in survey model. Research data has been obtained through document scanning and descriptive analysis technique has been used to analyze the data.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Education is a whole of the processes in which people can develop the standards, beliefs, skills, attitudes and the other behavioral patterns of the society they live in. The education of an individual begins the moment s/he is born and continues by the time s/he dies. This education starts in accordance with a goal and is maintained in a planned way. Nowadays, schools play the most crucial role in the process of education. All the nations have their own unique education system. Especially the

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

rapid changes in science and technology affect the education systems. Since the foundation of the Republic, a number of curricula have been put into practice in Turkish language courses as well as the other courses, and in the light of the new scientific developments the problematic and inefficient curricula have been replaced by the new ones taking the current circumstances into consideration.

According to the constructive approach, learning in the Turkish language teaching is based on student's producing new information by structuring it in mind. Therefore, the focus is on learning rather than teaching (Ministry of Education, 2005, 157). Learning will be realized through student's active participation, learning by practice, structuring knowledge, and building the new information on the old one. This curriculum mainly prepared in a learner-centered approach concentrates on teaching through the multiple intelligence techniques. With this approach, a new Turkish language curriculum has been prepared by taking into account the individual differences in education.

In the course of time, the adoption of the education system (4+ 4 +4) led to the need for updating the prepared curriculum. With the thought of attaining the best qualities and standards in education as well as the need to offer equal opportunities to all, a new Turkish language curriculum was prepared by the Ministry of Education which is supposed to be implemented step by step from the school year 2016-2017 on and was adopted with the decision of the Board of Education and Instruction dated 05.08.2015 and numbered 71.

Texts and themes are one of the ways to transfer learning experience to life. The appropriateness to student level and educational qualities of the text are quite important in realization of this phenomenon (Aşıcı, 1997, 72-73). One must be careful with the selection of topics and the quality of themes in terms of child's developmental stages, interests and abilities, and educational benefits they can provide. The most important sources in Turkish language courses are textbooks, that is to say, they are the texts and themes in these books. Çiftçi and Çeçen (2007) also focus on the variety of texts in these books and state that this variety is really crucial in terms of education as well as the other qualities.

According to Çakır (2013), who analyses the stories in Turkish language course books in terms of the principle which is based on the appropriateness to children, a work which is appropriate for children need to have texts with credible topics and be suitable for the child's conceptual level. Texts must be able to attract the child's attention and be selected by taking into account the age, gender, developmental stage and so on.

The purpose of this study is to evaluate the text types and themes selected according to grade level in the Turkish language curriculum (1-8 grades) prepared by Republic of Turkey Ministry of Education Board of Education and Instruction and adopted with their decision dated 05.08.2015 and numbered 71 by comparing them to the previous curricula.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

Method

In this study, the scanning technique is used to analyze the text types and themes according to grade level in the Turkish language curriculum (1-8 grades).

Data Collection

In this study, the document scanning method is used to gather data. Primary School Turkish Language Curriculum (1-8 grades), Ministry of Education Primary School Turkish Language Curriculum (1-5 grades) and Guidebook (2005), Primary School Turkish Language Curriculum and Guidebook (6-7-8 grades, 2006), which were prepared by Ministry of Education in compliance with Paragraph 6 (a) of Article 28 in the Decree Law (numbered 652) concerning The Organization and Duties of Ministry of Education, discussed in the board and adopted with the decision of the Board of Education and Instruction dated 05.08.2015 and numbered 71, and decided to be implemented gradually starting from 1st and 5th grades from the school year 2016-2017 on, and the book on Primary School Turkish Language Curricula in Republican Period written by Temizyürek and Balcı (2015) constitute the basic materials of this study.

Analysis of the Data

The evaluation of the study is discussed in two stages. In the first stage, the points which must be handled carefully while selecting text types and themes for the previous Turkish Language Curricula are examined. As for the second stage, the tables relating the selection of text types and themes in Turkish Language Curriculum (1-8 grades) are analyzed, and all the data regarding this issue are evaluated.

Results

When 2015 Turkish Language Curriculum is compared to the curricula of the previous years, the following differences have been identified in particular:

1. It has been determined that 1340 (1924) Primary School Turkish Language Curriculum, one of the Primary School Turkish Language Curricula, focuses on the themes which put forward the national feelings. The political structure of the period, the Independence War, the Republic and the national history are reflected in the themes.

It has been found out that the properties in the child's neighborhood and the events happening around it, and his/her experiences and observations are presented as themes in the course of "oral discourse" in 1926 Primary School Turkish Language Curriculum. The same themes are also covered in 1930 Primary School Turkish Language Curriculum. As for 1936 Primary School Turkish Language Curriculum, some information is given on themes and genres taught in accordance with the grade level in the chapter of instructions under the title of "Reading". It has been discovered that the themes and course books to be taught to children are mentioned in the chapter of "Comments" in 1948 Primary School Turkish Language Curriculum. The

Turkish Studies

topics to be covered during writing practices are pointed out in the chapter of “Comments” under the title of “Oral and Written Discourse” in 1968 Primary School Turkish Language Curriculum.

2. In 1340(1924) High School First Term Curriculum, it is stated that the genres of story, poetry, essay and joke will be treated as text types in the first grade, and the second grade will be the continuation of the first grade. In the third grade, the curriculum includes the genres of story, letter, essay, theatre and criticism in the course called “Literary Texts”. However, there is no information on the necessary qualities of the text, its appropriateness to the level and which themes will be covered.

3. 1929 Secondary School Turkish Language Curriculum includes various genres which will be covered while teaching the composition skills in the first grade. These genres also provide information on narration of incidents, description of scenes and objects, various letters, telling about experience or instructions on tasks to be assigned to others. In the second grade, some additions are made to the composition topics (imaginary journeys, figures whose characters are admired by students after they get in touch with them in real life or in books, description of the interesting tasks performed in other courses) of the first grade. As for the third grade, apart from the topics of the second grade, various composition topics (letters and writing about an incident in a newspaper as if it happened the previous day) are added.

4. It has been found out that 1938 Elementary School Turkish Language Curriculum classifies the composition topics of the first, second and third grades. However, the curriculum does not give any information on the genres which are to be taught according to grade level.

5. 1949 Elementary School Turkish Language Curriculum states that students mostly prefer stories under the title “Themes”, and writing stories and performing plays are suitable for the practices. Moreover, it classifies the topics as the first, second and third grade.

6. Like 1938 and 1949 Curricula, 1962 Curriculum subjects are classified according to first, second and third grades. In 1962 curriculum, it is pointed that tales, articles, jokes, descriptions, talks, theater plays, speeches, debates, memorabilia, travel writings, epics, biographies, and bibliographies must be emphasized, but these types are not specified for each grade level. The curriculum, which suggests that a sound reason is needed for a good piece of art along with features such as style, rhyme and harmony, also focuses on oratory and poetry. This shows that the curriculum is more comprehensive than 1929, 1931, 1932, 1938 and 1949 Curricula.

7. In 1981 Elementary School Turkish Language Curriculum, 'genre' concept emerges. However, the genres are not separated according to grade levels; it only enables comprehension of what these genres are.

8. In Turkish Language Curriculum (1-5 grades), text types are divided into informative texts, narrative texts and poems, and it is said that texts of three different types must be covered for every theme. While types which must be presented at 6th, 7th and 8th grades are grouped in 2006 Turkish Language Curriculum, the text types are divided into

Turkish Studies

informative texts, narrative text sand poems, but the distribution of types to grades is not specified, and it is left to the author's decision in 2015 Turkish Language Curriculum.

9. The number of themes to be covered in a school year within the frame of 2005 Turkish Language Curriculum (1-5 grades) is said to be 8, and it is stated that four of them are compulsory and four are optional. In the curriculum, it is also indicated that optional themes can be chosen from the table in the curriculum, or new themes can be determined in pursuant of the general objectives and basic principles of the National Education. This is one of the distinctive features of the curriculum. There are no such statements or compulsory themes in the new curriculum.

10. There are 14 main themes in 2006 Turkish Language Curriculum, and every theme is divided into sub-themes. However, there are 8 themes in the 2015 Turkish Language Curriculum, and instead of sub-themes, examples on themes are presented. Examples on themes are not confined to presented ones, so a parallel can be drawn between the new curriculum and 2005 Turkish Language Curriculum (1-5 grades). There are 8 themes in 2005 Turkish Language Curriculum (1-5 grades), and by presenting themes with relevant examples under the 'Content Suggestions' title, it is emphasized that themes are not forced and new themes can be added.

11. It is seen that the number of themes has been reduced in the new program. 'Time and Space' and 'Nature and Universe' themes in 2006 Turkish Language Curriculum seem to have been united under 'Earth and Environment' theme in 2015 Turkish Language Curriculum. Furthermore, 'Love' and 'Personal Development' themes in 2006 Turkish Language Curriculum seem to have been integrated under the single heading of 'Us and Our Values' in 2015 Curriculum. Nevertheless, the themes do not overlap exactly.

Suggestions

The followings may be suggested in the light of the results.

1. In 2015Turkish Language Curriculum, the text types are divided into informative texts, narrative texts and poems, but the distribution of literary genres according to grade level is not stated. In 2015Turkish Language Curriculum, which grade level is appropriate to teach the literary genres might be specified.

2. It is up to the author to decide which types of literary texts will be presented with which themes, and the grade level at which these literary text types will be taught. This may cause confusion in terms of literary text types and grade levels. Therefore, themes and literary text types which need to be covered according to grade level may be presented in a frame in the curriculum.

3. It would be helpful to add the features "It should reflect the qualities of the type in the best way" and "It should develop critical thinking skills" to the chapter 'Attributes of Texts Included in Course Books and Teacher's Guides'.

4. There are 14 themes in2006Turkish Language Curriculum (6-8grades). The number of themes in the curriculum prepared as

Turkish Studies

adraftis19, and in 2015Turkish Language Curriculum, there are8themes. The reduction in the number of themes is noteworthy. While 14 themes are decided for elementary school in 2006 Turkish Language Curriculum, it is remarkable that in the new curriculum there are 8 themes for all grade levels. As reducing the number of texts students will read may suggest that students could show lack of interest, the number of themes can be increased.

5. Reading is essential to children's mental, social and emotional development. The importance of reading is declining because it is easy to reach information. Using 'Reading Culture' theme can contribute to the improvement of reading habits and help create awareness in all the social classes.

6. In accordance with the objective 'raising individuals who think critically', which is among the teaching objectives of Turkish Language Course, the role of teachers will be to teach critical thinking skills through texts in the course books. In 2015 Turkish Language Curriculum (1-8 grades), there are no attributes stated concerning 'critical point of view' in text types selected. As it is important for texts to have critical point of view, it can be indicated that this attribute must be emphasized as a separate item.

Keywords: Turkish education, 2015 curriculum, text, type, theme

GİRİŞ

Eğitim kişinin yaşadığı toplumun standartlarını, inançlarını, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin tümüdür. Bireyin eğitimi doğduğu anda başlar ve ölünceye kadar devam eder. Bu eğitim bir amaç doğrultusunda başlar ve planlı bir şekilde yürütülür. Günümüzde okullar eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur. Her milletin kendine özgü bir eğitim sistemi vardır. Bu sistem, o toplumun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik değerlerine bağlı olarak kurulur ve geliştirilir. Hazırlanan eğitim programları ülkenin siyasetinden, politikasından, kültüründen, ekonomik düzeyinden, çevresel koşullarından etkilenir ve tüm bunların toplamı, eğitim politikalarını oluşturma sürecine yansır. Altun'a (2007) göre programlar çoğunlukla bilimsel bir arka plana dayansa da dünyanın gidişi, devletin ve toplumun beklentileri de program tasarımında etkili olmaktadır.

Bugünün dünyasında yaşamın her alanında olduğu gibi eğitimde de çok hızlı bir değişim ve dönüşüm görülmektedir (Erdem ve diğerleri, 2015, 460). Günümüzde özellikle bilim ve teknolojiadaki hızlı değişimler eğitim sistemlerini de etkilemektedir. Son yıllarda meydana gelen öğretim ve öğrenme anlayışındaki gelişmeler, iletişim imkânlarının artması ve eğitim ortamlarının çeşitlenmesi, öğrenme ortamındaki rollerinin değişmesi, sürekli gelişen dünyada ihtiyaçların farklılaşması, "yaşam boyu öğrenme" ve "öğrenmeyi öğrenme" gibi evrensel yaklaşımların dünyaca kabul görmesi ve benzeri nedenler program geliştirme yaklaşımlarının sürekli sorgulanmasını ve geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana, diğer derslerde olduğu gibi, Türkçe dersinde de birçok program uygulamaya konulmuş, yeni bilimsel gelişmelerin ışığında, günün koşulları da göz önünde bulundurularak aksaklığı görülen programlar yenileriyle değiştirilmiştir. Karagözoğlu (2005) eğitimde yaşanan değişimlere paralel olarak Millî Eğitim Bakanlığının (MEB), 2002 yılından beri eğitimde yoğun bir reform çabası içine girdiğini belirtmiştir. 2004-2005 yılında Millî Eğitim

Bakanlığı tarafından ilköğretimi ve ortaöğretimi kapsayan köklü bir program değişikliği gerçekleştirilmiştir. Davranışçı yaklaşımı temel alan programdan vazgeçilmiş öğrencinin öğrenme şekilleri dikkate alınarak yapılandırmacı yaklaşımın ilkeleri doğrultusunda yeni program oluşturulmuştur. Davranışçı yaklaşımı temel alan önceki programlarda öğrenci, bilgiyi ezberleyen ve tekrar eden rolündedir. Böylece gerçek öğrenmenin gerçekleşmesi engellenmiş ve öğrenciler bilgileri ezberlemekle sınırlı kalmışlardır.

Yapılandırıcı yaklaşıma göre Türkçe öğretiminde öğrenme; öğrencinin bilgiyi zihninde yapılandırarak yeni bilgiler üretmesi temeline dayanır. Bu nedenle öğretimden çok öğrenme üzerinde durulmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005,157). Öğrenme, öğrencinin aktif katılımı, yaparak yaşayarak öğrenmesi, bilgiyi anlamlandırması, eski bilgileri üzerine yenilerini inşa etmesi ile gerçekleşecektir. Genel olarak öğrenci merkezli anlayışla hazırlanan bu program, çoklu zekâ uygulamalarıyla öğretme esasına dayanmaktadır. Bu anlayışla, öğretimde bireysel farklılıklar da dikkate alınarak yeni bir Türkçe Öğretim Programı hazırlanmıştır.

Eğitimde 4+4+4 sistemine geçilmiş olması, hazırlanan programın zaman içinde güncellenmesi ihtiyacını doğurmuş ve eğitimde kaliteyi yakalama, eşitliği artırma ihtiyacı ve en iyi eğitim standardını yakalama düşüncesiyle MEB tarafından 2016-2017 eğitim-öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulanmak üzere yeni Türkçe Öğretim Programı oluşturulmuş, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 05.08.2015 tarih ve 71 sayılı kararı ile program kabul edilmiştir.

Türkçe eğitiminin temel amacı Sever'e göre (2008) anlama ve anlatma becerileri gelişmiş, okuma kültürü edinmiş, düşünen duyarlı bireyler yetiştirmek olmalıdır. Türkçe Öğretim Programının hedefi ise anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerileri kazandırmaktır. Kişiliğin gelişmesi için duygu, düşünce, değer yargısı gibi soyut alanların işlendiği metinlere; becerilerin geliştirilmesi için ise üzerinde uygulama yapılacak araç gereçlere gereksinim duyulmaktadır. Bu noktada, metinler öğretimi somutlaştırmak için iyi bir araç olmaktadır.

Metinler ve temalar, öğrenmeleri yaşama aktarmanın bir yoludur. Bunun gerçekleşmesinde metinlerin eğitsel nitelikleri ve öğrenci seviyesine uygunluğu da oldukça önemlidir (Aşıcı,1997,72-73). Çocuğun gelişim dönemleri, ilgi ve yetenekleri, eğitsel açıdan çocuklara sağlayabileceği faydalar açısından konu seçimine ve temanın niteliğine dikkat edilmelidir. Türkçe öğretimini gerçekleştirebilmenin en önemli materyali ders kitaplarıdır, yani kitaplarda yer alan 'metin' ve 'tema'lardır. Çiftçi ve Çeçen (2007) de ders kitaplarında yer alacak metinlerde tür çeşitliliği üzerinde durarak ders kitaplarına alınan metinlerin çeşitli özellikleri yanında türlerinin de eğitim açısından önemli olduğunu belirtmiştir.

Türkçe ders kitaplarındaki öyküleri çocuğa görelilik ilkesi açısından inceleyen Çakır'a göre de (2013), çocuğa göre olan bir eserde metnin konusunun inandırıcı ve çocuğun kavram düzeyine uygun olması gerekmektedir. Metinler çocuğun ilgisini çekebilecek nitelikte olmalı, onların yaş, cinsiyet, gelişim özellikleri dikkate alınarak seçilmelidir.

Öğrenciye kazandırılmak istenen hedef davranışlar, kazanımlar, ahlaki bilgiler, gelenek ve görenekler, dil bilgisi çalışmaları, anlam bilgisi, okuduğunu anlama ve anlatma becerileri, hayata dair her şey metinler aracılığıyla verilmektedir. Türkçe ders ve öğretmen kılavuz kitabında yer alan metin ve temalar, Türkçe dersinin temel yapı taşlarıdır. Bu nedenle, geliştirilen yeni programda hangi temalara yer verildiği, metin seçiminde hangi niteliklerin ele alındığı, metinlerin sınıf düzeylerine uygun olup olmadığı önem arz etmektedir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

Metin Nedir?

Metin, bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılardır. Bu yapılara yerleştirme işlemi peş peşe sıralama şeklinde değil, mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştirilir (Güneş, 2013a, 606). Mantıklı bir düzen içerisinde olmayan yazınlar iletme istediği düşüncüyü karşı tarafa geçiremeyecektir. Mantıksal düzen bir metnin ana koşuludur.

Metnin oluşumunda sesten paragrafa bütün dil birimleri kullanılır. Bunlar rastgele değil, belirli bir düzen ve sıra içinde, dil bilgisi kurallarına uygun olarak yerleştirilir. Bu işlem sonucu, birbirini izleyen kelimeler, cümleler, paragraflar ve görsellerden oluşan anlamlı yapılar ortaya çıkar. Bu örüntü içerisinde yer alan cümleler en küçük anlamlı birimlerdir. Cümlelerin arka arkaya anlamsal bir bağlantı kurularak sıralanmasından paragraflar oluşur. Bunlar düşünce birimleridir. Bir paragraftan diğerine geçerken dil, düşünce ve anlam birliği sağlanır. Paragrafların bir araya gelmesinden de bir metin (makale, fıkra, söyleşi, deneme, hikâye, roman vb.) oluşur. Her metnin bir ana düşüncesi vardır. Kısaca metin bir duygu, düşünce, istek ya da olayı anlatma aracı olarak kullanılır (Güneş, 2013b, 2).

Türkçe öğretiminde metin kullanımının uzun bir geçmişi vardır. Eskiden beri metinlerle dil öğretiminin daha kolay olduğu vurgulanmakta ve farklı tür metinlere yer verilmektedir. Bu metinler öğrencilere araç olarak sunularak öğretim sürecine bir destek olarak kabul edilmektedir. Bir metin sadece vermek istediği iletiyle sınırlı değildir. Aynı zamanda yazıldığı dönemin özellikleri hakkında ve metnin yazarı hakkında da bize bilgi verir.

Tarihsel süreç içerisinde dil öğretiminde kullanılan metinlerin değiştiği, önceleri edebî metinlere çok değer verilirken zamanla bunların yerini üretilmiş, özgün ve özel metinlerin aldığı görülmektedir. Türkçe öğretiminde ise eskiden edebî metinlere ağırlık verilirken son yıllarda yeni Türkçe öğretim programlarıyla birlikte yazılı, sözlü ve görsel metinlere, özellikle şiir, öyküleyici ve bilgilendirici metinlere yer verildiği görülmektedir (Güneş, 2013b, 609).

Türü ne olursa olsun her yazı ya da kitap (metin) belirli bir okur kesimine seslenir. Bu yolla yazar, okurlarına sesini duyurmak, iletisini göndermek ister. Bunun için de yazı ve yapıtını biçimlendirirken dilin kendisine sunduğu olanaklardan yararlanır; kimileyin de bunlarla yetinmez, kendisi birtakım olanaklar yaratır; yeni dilsel düzenleyimlere yönelir. Böylece somut bir metin kor ortaya. Sesini de, iletisini de ortaya koyduğu metnin dokusuna sindirir (Özdemir, 1983, 5).

Metin söz konusu olduğunda “tür” denilince karşımıza farklı sınıflandırmalar çıkmaktadır. Bu sınıflandırmalar için bazı görüşler şu şekildedir:

1. Metinler aktarma ve düzenlenme biçimlerine göre çeşitli türlere ayrılır. Örneğin, konuşma veya sözle aktarılanlara sözlü metin; yazılarla aktarılanlara yazılı metin; resim, şekil, grafik vb. görsel sembollerden oluşana da görsel metin denilmektedir. Düzenlenme biçimine göre roman, hikâye, makale, fıkra, anı, şiir, vb. denilmektedir. Düzenlemede kullanılan mantık düzeyine göre de çeşitlendirilmektedir. Basit ya da düz mantıkla yazılmış metinlere basit metinler, sarmal mantıkla yazılmış metinlere ise ağır ya da üst düzey metinler denilmektedir. Bunların yanında gerçeklikle ilişkileri, işlevleri ve yazılış amaçları bakımından da metinler sınıflara ayrılır. İşlevleri bakımından edebî (sanat) metinler ve öğretici metinler olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Edebî metinlerde okuyucunun anlayışına ve sezgisine yönelik ifadeler yer verilir, mecazlı ifadeler kullanılır, böylece anlatıma çağrışım ve duygu değeri kazandırarak okuyucunun yeni ve farklı anlamlar çıkarması amaçlanır. Bunlar şiir, masal, destan, hikâye, roman, tiyatro, karagöz, orta oyunu gibi sıralanabilir. Öğretici metinler ise bilgi vermek amacıyla yazılırlar. Öğretici metinler günlük hayatın gerçeklerini, tarihî olayları, felsefî düşünceleri ve bilimsel gerçekleri anlatan metinlerdir. Bunlar bilimsel, tarihî

ve felsefi metinler, makale, sohbet, deneme, fıkra, röportaj eleştiri, hatıra, gezi, mektup vb. olmaktadır (Güneş, 2013a, 608).

2. Türler *kurgusal* ve *bilgi veren yazınsal türler* olarak sınıflanabilir. Kurgusal yazınsal türler çeşitli türde öyküler, masallar, otobiyografiler, biyografiler, efsaneler, destanlar, mitolojiler, fabllar, romanlar, şiirler, şarkılar, fıkralar, anılar, gezi yazıları, günlükler, çeşitli türde oyunlar (dram, güldürü, Karagöz gibi Türk halk oyunları vb.) ve denemelerdir. Bilgi veren yazınsal türler ise hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen bilgisi gibi ders kitaplarında yer alan metinler, makaleler, eleştiri, gazete ve dergilerde yer alan haberler, mektuplar, köşe yazıları, röportajlardır (Özmen, 2001'den aktaran Baş, 2003).

3. Cemiloğlu (2004), eğitim bilimlerindeki üç öğrenme alanına - duyuşsal, bilişsel ve devinişsel alana - dayalı olarak metin türlerini duyguya, düşünceye ve olaya dayalı türler şeklinde üç gruba ayırmıştır. Olaya dayalı türler: hikâye, roman, tiyatro, masal, efsane, destan, fabl, anı yazısı, gezi yazısıdır. Düşünceye dayalı türler; makale, deneme, söyleşi, fıkra, eleştiri, incelemedir. Duyguya dayalı tür ise şiirdir. 2005 (1-5. Sınıf) Türkçe dersi öğretim programında ise metin türleri şiir, öyküleyici metin ve bilgilendirici metin olarak ayrılırken 6-8. sınıfta metin türleri tek tek ifade edilmiştir.

4. Metinlerin farklı türlerde yazılmış olmasının, sınıflama kolaylığının ötesinde önemli yararları vardır. “Türleri bilmek, öğrencilere, okurken yazarın amacını fark etme imkânı verdiği gibi yazmada amaca göre nasıl bir üslup kullanılması gerektiğini, hangi anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını kullanmanın daha doğru ve yerinde olacağını belirlemeyi de öğretir. Yazma eğitiminde türler hakkında bilgi vermek, dolaylı olarak metinlerin hangi amaçla, nasıl yazıldığını öğretmek demektir.” (Çeçen, 2011, 133).

Yeni oluşturulan İlköğretim Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Programında da metin türleri ‘hikâye edici’, ‘bilgi verici’ ve ‘şiir’ olarak üç kısma ayrılmıştır.

Tema Nedir?

Tema, ders kitaplarına alınacak metinlerin ana konusunu ifade etmektedir. Tema merkezli dil eğitiminde öğretmen ve öğrenciler belli bir konu veya metin üzerinde çalışmaktansa birkaç konuyu veya metni içinde barındıran bir tema çerçevesinde çalışırlar (Çeçen ve Çiftçi, 2007, 42). Öğrencilerin değişik türde metinler tanıması kadar farklı temalarda metinler işlenmesi de önemlidir (Özbay ve Çeçen, 2012,69).

Tema ve konu kavramı zaman zaman karıştırılmaktadır. Özdemir (1999) konu ile tema arasında bazı farklar olduğunu belirterek sanat eserinde “konu”nun asıl olmadığını, öyle olsaydı, aynı konuda yazılmış birden fazla romanı okumanın anlamsız olacağını vurgulamaktadır.

‘Tema’ kavramı, ‘konu’ gibi içerikle değil, daha ziyade metnin ana fikriyle, metinde verilmek istenen mesajla ilgilidir. Böylece Programın genel amaçlarına ulaşmak için temaların önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Özellikle duyuşsal yönü bulunan amaçlara ulaşılması ancak metinlerin temalarıyla mümkün olabilir (Özbay ve Çeçen, 2012, 69).

MEB, 2002 yılından beri eğitimde yoğun bir reform çabası içine girmiş ve düzenlediği programlarda tematik yaklaşımı esas almıştır. Coşkun’a (2005) göre bu yaklaşım, öğrencilerin öğrendikleri yeni şeyleri anlamlı bir bağlam içinde farklı disiplinlerden daha önce edindikleri bilgilerle ilişkilendirmelerini sağlamaktadır. Tema kavramından hareketle ortaya çıkan tematik eğitim Çeçen ve Çiftçi’ye (2011) göre “öğrencilerin belirli bir tema üzerinde etraflıca çalışmasını öngören bir eğitim modeli olarak ortaya çıkmıştır. Belirlenen temanın derinlemesine çalışılması ve

ilgili konuların ayrıntılı bir biçimde araştırılması, bu modelin en belirgin yönü ve yararı olarak ifade edilebilir.”

Araştırmanın Amacı

T.C MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının hazırladığı, 05.08.2015-71 tarihli ve sayılı kararlarıyla kabul edilen Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programında sınıf düzeyine göre seçilen metin türleri ve temaları, geçmiş yılların programlarıyla da karşılaştırarak, değerlendirmektedir.

Araştırmanın Modeli

Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programında sınıf düzeyine göre metin türleri ve temaları incelemek için çalışmada tarama (betimleme) yöntemine başvurulmuştur.

Çalışma Materyali

652 sayılı MEB Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 28. maddesinin 6. fıkrasının (a) bendi hükmü gereğince Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlattırılan ve kurulda görüşülerek, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 05/08/2015 tarihli 71 sayılı kararı ile kabul edilen ve 2016-2017 eğitim - öğretim yılından itibaren 1 ve 5. sınıflardan başlamak üzere kademeli olarak uygulanmasına karar verilen İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı, MEB İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu (2005), İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar) (2006), Temizyürek ve Balcı (2015) tarafından hazırlanan Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları kitabı çalışmanın temel materyallerini oluşturmaktadır.

Araştırma Verilerinin Toplanması

Bu araştırmada verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma Verilerinin Analizi

Programın değerlendirilmesi iki aşamada ele alınmıştır. Birinci aşamada bugüne kadar kullanılan Türkçe Dersi Öğretim Programlarında metin türleri ve tema seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar incelenmiştir. İkinci aşamada ise Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programında metin türü ve tema seçimiyle ilgili tablolar analiz edilmiş, konuyla ilgili verilen tüm bilgiler değerlendirilmiştir.

Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkçe Öğretim Programında Metin Tür ve Tema Seçimi

İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Dersi Öğretim Programları

1340 (1924) İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı

1340 (1924) İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı incelendiğinde (Temizyürek ve Balcı, 2015: 23) ‘Kıraat Dersleri’ başlığı altında kıraat parçaları daha ziyade ahlaki ve edebî bir mahiyette olacak, millî tarihe ve bilhassa son istiklâl mücahitlerine, Cumhuriyet umdelerine ait parçalar bulundurulacaktır ifadesine yer verilmiştir.

1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı

1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programında şifahî ifade dersinin mevzuları olarak şunlar belirtilmiştir: Çocuğun muhitinde bulunan eşya ve etrafında cereyan eden hadiseler, çocuğun yaşadığı haller ve kendisine yaptığı müşahedeler, masal ve hikâyelerin çocukları ne kadar cezbe ve teshir ettiği, masallardan istifade edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Temizyürek ve Balcı, 2015,26-27).

1930 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı

1930 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programında 1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programındaki gibi şifahi ifade dersinin mevzuları içerisinde öğrencilere gösterilecek olan konular verilmiştir. Çocuğun muhitinde bulunan eşya ve etrafında cereyan eden hâdiseler, çocuğun yaşadığı haller ve kendi kendisine yaptığı müşahedeler, masal ve hikâyelerin çocukları ne kadar cezbe ve teshir ettiği, masallardan istifade edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Temizyürek ve Balcı, 2015, 37-38).

1936 İlkokul Türkçe Programı

1936 İlkokul Türkçe Programında ‘Okuma’ başlığı altında direktifler bölümünde sınıf seviyesine göre işlenecek olan konular ve türler hakkında bilgiler verilmiştir. Öğretmen, her sınıf seviyelerinde yazılmış olan hikâye, tarih, seyahat, şiir, fen kitapları ile temas ettirmeli, onları boş zamanlarında okumağa teşvik etmeli, bu kitaplarda okuduklarını arkadaşlarına anlatmalarına, kitap ve mündericacı hakkında düşüncelerini ve duygularını ifade etmelerine imkân verilmelidir. İlkokulda öğrenci gazete okumağa alıştırlılacak, gazeteden nasıl istifade edeceği kendilerine anlatılacaktır. Çocuklara yaşlarına ve seviyelerine göre yazılmış millî ve bedîî kıymeti haiz manzum ve mensur parçalar ezberlettirilecektir (Temizyürek ve Balcı, 2015, 56-58).

1948 İlkokul Türkçe Programı

1948 İlkokul Türkçe Programı incelendiğinde (Temizyürek ve Balcı, 2015, 79-81) ‘Açıklamalar’ kısmında çocuklara okutulacak konular ve kitaplar: Birinci ve ikinci sınıflarda masallar ve hayvan hikâyeleri, üçüncü sınıfta ulusal efsaneler ve gerçeğe yakın masallar, ikinci devrede ise sergüzeştler, çocuk romanları, tarih hikâyeleri, seyahat romanları, hâtıralar, büyük adamların hayatları, tabiata, insan hayatına, coğrafya, tarihe ve tekniğe dair bilgi veren ve çocukların zevkine uygun kitaplar tercih edilmelidir şekilde verilmiştir.

1968 İlkokul Türkçe Programı

1968 İlkokul Türkçe Programında ‘Sözlü ve Yazılı Anlatım’ bölümünde ‘Açıklamalar’ kısmında, ilkökulda yer verilecek yazma ile ilgili çalışma çeşitleri olarak öğrencinin yaşadığı, gördüğü ve incelediği olayları anlatmak; mektup, posta kartı, telgraf, kutlama ve davetiye yazmak; alındı, bildiri doldurmak, dilekçe, senet yazmak; hayali konuları yazmak, tasvir ve portre yazmak olarak belirtilmiştir. Buradan öğrencilerin ilkökulda karşılaşacağı türler anlaşılmaktadır ancak tür olarak okutulacağı ifadesi yer almamaktadır. Programda (Temizyürek ve Balcı, 2015, 115-117) öğrencilerin, birlikte yaptıkları geziler, ziyaretler, incelemeler, gözlemler, geçirdikleri tecrübeler, elde ettikleri sonuçlar; tatil ve bayram günlerinin duyguları; okulda oynanmış bir oyunun, yapılmış bir törenin veya sınıfta yaşanmış bir olayın, başka bir okula veya başka bir şehre giden bir arkadaşına anlatılması; derslerde şu veya bu konunun incelenmesi sırasında ihtiyaç duyulan bilgileri, bir istatistiği, bir broşürü veya bir reklamı istemek, bir kitabı ısmarlamak veya bir dergiye abone olmak için yazarına, bir idarehaneye, bir fabrikaya, bir kitapçıya mektup yazılması; hasta olan bir arkadaşının hatırını sormak için sınıfça kendisine mektup yazılması; okul kitaplığına bir kitap, okul müzesine bir şey hediye eden bir kimseye teşekkür mektubu yazılması; sınıf tarafından başka bir sınıf şerefine düzenlenen müsamere için bir davetiye yazılması; doğum yıldönümünü kutlayacak biri tarafından arkadaşlarına davetiye yazılması belirtilmiştir.

1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı

1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programında ilk ve ortaokul programları, tek program altında toplanmıştır. Kitap okuma alışkanlığına vurgu yapılan programda, öğrencilerin tek tür kitap okumaya zorlanmaması; 4. ve 5. sınıflar için seçilecek okuma parçalarında çocuğun gelişim çağına, ilgi ve zevklerine uygunluğuna, Türk edebiyatının seviyeye uygun örneklerini tanıtmaya

amacına uygunluğuna ve diğer derslerin konularını uygunluğuna dikkat edilmesi istenmiştir. 1-5. Sınıflarda ders araç-gereçleri sıralanırken, başvuru kitaplarının yanı sıra, masal, roman, biyografi, piyes gibi kitapların öğrencilere ruhsal açıdan, sözcük dağarcığı açısından, anlatım gücü ve dünya görüşü yönünden ne gibi katkılar sağlayacağı ifade edilmiştir. Programın, 6-8. sınıflarla ilgili özellikleri ayrıca değerlendirilmiştir.

2005 Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı

1-5. sınıf Türkçe dersi ders programında (MEB, 2005:180-182) ders kitabını oluşturan tema ve metinler hakkında şu bilgilere yer verilmektedir: 2005 öğretim programında tematik yaklaşım gereği 1-5. sınıf Türkçe dersinde bir eğitim-öğretim yılı içerisinde ele alınacak tema sayısı sekiz olarak belirlenip, bu temaların dört tanesi zorunlu dört tanesi seçmeli olarak tespit edilmiştir. Her temada üç farklı türden; öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir olmak üzere beş metin işlenmesi ve bu metinlerden dördü ders kitabında, birisi de dinleme metni olarak öğretmen kılavuzunda yer alması gerektiği ifade edilmektedir. Sadece birinci sınıf ilk-okuma yazma öğretimi sürecinde, ilk dört tema dinleme metinleri aracılığı ile ele alınması gerektiği ve ilk dört tema içerisinde, her temada dört dinleme metni olmak üzere; toplam on altı dinleme metni yer alması gerektiği açıklanmaktadır. Ayrıca programda temalar her sınıf düzeyinde farklı içerikte ele alınmalıdır. Her yazardan en fazla üç metin seçilmelidir. Seçilen metinlerde sadeleştirme, kısaltma ve düzenleme yapılabilir. Metin seçiminde kazanımların gerçekleştirilmesi göz önüne alınarak hareket edilmelidir, ifadesi geçmektedir.

İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Öğretim Programları

1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı

1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı incelendiğinde (Temizyürek ve Balcı, 2015:150-152) birinci sınıfta 'Kıraat' dersi adı altında iyi, doğru, güzel ifadeli eserlerin sade olanlarından başlanılması; şiirlerin, küçük hikâyelerin, fıkraların, muhtelif mevzuu nihayet iki üç sahifeden müteşekkil makalelerin anlaşılmasını temin etmek amaç edinmiştir. Bu programda hikâye, fıkra, şiir, makale türlerinin metin türü olarak birinci sınıfta işlendiği görülmektedir. İkinci sınıfta birinci sınıfın devamı olacağı ifade edilmiştir. Üçüncü sınıfta ise 'Edebî Kıraat' dersi adıyla mektup, makale, hikâye, temaşa, tenkit türleri programda yer almaktadır.

Programda metinlerde bulunması gereken özellikler, metinlerin ve konuların sınıf düzeylerine göre derecelendirilmesi, seviyeye uygunluk gibi niteliklerden bahsedilmemiştir.

1929 Orta Mektep Türkçe Programı

1929 Orta Mektep Türkçe Programı birinci sınıfta talebeye ağızdan söylenilecek ve yazı ile yazdırılacak başlıca mevzular arasında tatile, gezintilere ve talebenin mektep harici faaliyetlerine ait hadiseleri hikâye etme, sahne ve eşyanın tasviri, muhtelif mektuplar, yaptığı işler hakkında izahat; veya başkasına yaptırılacak işlere dair talimat, millî ve vatanî mevzular, Türk inkılâbına dair mevzular birinci sınıfta gösterilecek tahrir mevzularıdır. İkinci sınıfta birinci sınıfın tahrir mevzularından başka hayalî seyahatler, talebenin hayatta veya kitapta temas ederek seciyelerine hayran oldukları şahsiyetler, öteki derslerde yapılan alâka verici işlerin tasviri; bilhassa elişleri, ev idaresi ve fen derslerindeki faaliyetler, hayalî mükâlemeler, sade münakaşa mevzuları, alâka verici muhtelif yerleri ziyaretten sonra gördüklerini anlatırmak gibi mevzular da verilmelidir. Üçüncü sınıfta ikinci sınıftaki mevzulardan başka muhtelif meslekler hakkında talebeden her birinin elde ettiği hususi malûmatı arkadaşlarına ifade, bir vak'anın bugün cereyan ediyormuş gibi bir gazeteye havadis olarak yazılması, kitaplarda tesadüf edilen muhtelif şahsiyetler arasında mektuplar, gazetelerde görülen mühim vak'alara dair ağızdan izahat, millî ve vatanî mevzular, Türk

Cumhuriyetinin ve Türk inkılabının muhtelif cephelerine dair mevzular da yer almalıdır (Temizyürek ve Balcı, 2015,159-160).

1929 Ortaokul Türkçe Öğretim Programında okunulacak edebî eserleri seçerken takip edilmesi lazım gelen esaslar maddeler hâlinde ifade edilmiştir. Program incelendiğinde seçilecek eserlerin kıymetli olması ve edebî kıymetinin olması, münderecatı gençlere ilham telkin edecek ve onları düşündürmeğe sürükleyecek derecede kıymetli olması, ahlâkî, millî, vatanî bir kıymetinin bulunması, gençlerin alâkasını celbetmesi, talebenin eserleri okumaktan zevk alması ve gençlerde insanlara karşı sempati uyandıracak kuvvete sahip olması hususlarına yer verdiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda muallimin kıraat derslerinde sırası geldikçe icat, tertip, vahdet, eda, hasbîhal, muhavere, tahkiye, tasvir, üslûp, vuzuh, münakkahiyet, ahenk, mümtaziyet bahisleri ve mektup, makale, hikâye, temaşa, tenkit gibi yazı nevileri hakkında talebeye izahat verecek ve bu izahatını talebeye okuttuğu parçalara istinat ettirecek olması programdaki konu ve tür seçimi hakkında ipucu vermektedir.

1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programı

1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programının özellikleri 1929 Ortaokul Türkçe Öğretim Programına benzer şekilde ifade edilmiştir. Program incelendiğinde dikkat çeken önemli fark ‘Kıraat’ ders saatlerinde görülmektedir. 1929 Ortaokul Türkçe Öğretim Programında birinci sınıfta 3 ders, ikinci sınıfta 2 ders, üçüncü sınıfta 3 ders saati iken; 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programında birinci sınıfta 2 ders, ikinci sınıfta 3 ders, üçüncü sınıfta da 3 ders saati şeklindedir. Üçüncü sınıfta ‘Kıraat’ dersine her iki programda da aynı ders saatinin ayrıldığı görülmektedir (Temizyürek ve Balcı,2015:166-177).

1938 Ortaokul Türkçe Programı

1938 Ortaokul Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde talebelere tavsiye edilecek eserlerde seçilecek eserlerin değerli olması, eserlerin gençlerin ilgisini çekmesi, sadece üslup güzelliği olan bir eserin seçilmemesi, millî ve vatani mevzularla Cumhuriyeti, Türk İnkılabını ve kahramanlığı sevdirecek mevzulara önem verilmesi, yabancı edebî eserlerden parçalar bulunması esaslarına yer verilmiştir. Seçilecek eserlerin değerinde ise talebeyi düşündürmeye sürükleyecek derecede olması, ahlakiyetinin bulunması, gençlerde insanlara sempati uyandırması değerleri aranmıştır.

Muhtelif sahne ve eşya tasviri, talebenin okul dışındaki faaliyetlerine ait hadiseleri, muhtelif mektuplar, talebenin okuduğu kitap hakkında arkadaşına izahatı, millî ve vatani mevzular, kitaplarda görünen vakalar 1. sınıf tahrir mevzuları; hayali seyahatler, mahalli veya vatani mevzular, ilgi verici yerleri ziyaretten sonra anlatma, basit münakaşa mevzuları, öteki derslerde yapılan ilgi verici işlerin tasviri 2. sınıf tahrir mevzuları; muhtelif meslekler hakkında talebeden her birinin elde ettiği hususi malumatı arkadaşlarına ifade etmesi, gazetelerde görünen mühim vakalara dair izahatı, dilekçe yazımı 3. sınıf tahrir mevzuları şeklinde sınıflandırılmıştır (Temizyürek ve Balcı, 2015:181-186).

1949 Ortaokul Türkçe Programı

Temizyürek ve Balcı (2015) incelendiğinde 1949 Ortaokul Türkçe Programı, öğrenciye iyi eserler okuma zevki verebilmek için başlıca büyük yazarları tanımanın, başlıca eserler hakkında bilgi sahibi olmanın, okudukları arasında karşılaştırmalar yapmanın, bir eserin bazı yerlerini birkaç defa okumanın, metnin alındığı eseri ve yazarı kısaca tanımanın, metnin genel olarak manasını kavramanın, metin içindeki kelime ve tabirleri açıklamanın, metin üzerinde sorular tertiplemenin ve bunları cevaplandırmanın öğrenci üzerindeki etkisini vurgulamıştır.

‘Konu’ başlığı altında yazma konularında somuttan başlanarak soyuta gidilmesine, öncelikle yaşanmış konuların hazırlanmasına ve öğrencilere verilen konuların onların hayat içinde müşahade

edebilecekleri konular olmasına dikkat edilmiştir. Bununla beraber öğrenci ödevlerinde kuvvetli tasvirler ve derin ruh tahlilleri aranmamış talebelerin basit bir dil kullanması yeterli görülmüştür. Öğrenciler büyüklere zevk veren sadece akıl, mantık veya nasihat ihtiva eden ahlaki telkinlerle sonuçlanan mevzulardan ziyade hareketli, konuşmalı hikâyelerden hoşlanırlar. Bu sebeple programda vakaları canlandıran konular ön plandadır. Aynı zamanda öğrencilerle bir sanat eseri karşısında duygularını yazmak; bir rüya, bir tiyatro, film veya bir radyo skeci konularından bir hikâyeye veya küçük bir piyes çıkarmak gibi çalışmaların uygulanabileceği program kapsamında belirtilmiştir.

1.sınıfta ayrı iki çevre arasındaki farkları belirtmek, yaşanılan çevrenin özelliklerini anlatmak, türlü işler gören insan tipleri, ödev hazırlayan öğrencinin bildiği ancak arkadaşlarının bilmediği olay ve eşya tasviri, doğrudan doğruya gözlemle elde edilecek konular olarak belirtilmiştir. Yeni ders yılına geçme, yeni kitaplar ve öğretmenler, geçen yıllıkilerle mukayese, okul içindeki nezaket kuralları ve bunları gerektiren sebepler, basit atasözleri ve deyim açıklamaları, sevinç duygularına dayanan bir olayın bıraktığı izlenimlerin anlatılması, bütün insanlığa karşı beslenen sevgi ve bağlılığın ifadesi, sosyal yardım kurumlarının amaçları ve bunlara karşı ödevlerimiz, ulusal ve dini bayramlar, toplu veya tek başına oynanan oyunların çocuk üzerindeki izlenimleri, bayramlaşma örnekleri ise iç gözlemle elde edilecek konulardandır.

2.sınıfta gidilen gezilen yerleri tasvir etmek, oturulan yeri sokağı tanıtmak, tasvirlerde uygun ayrıntılara girmek, deney konferans ve tartışmaları tespit etmek ikinci sınıfta doğrudan doğruya gözlemle elde edilecek konular arasında verilirken yeni yıla başlarken alınan kararlar, karakter tasviri, yaşanmış bir olayın konferans hâlinde anlatılması, seyahat izlenimleri, atasözü ve deyimleri yerinde kullanmak, beğenilen bir kitap ve yazarını yazılı olarak belirtmek, sanat eserleri karşısında izlenimlerin anlatılması, mektup, telgraf, bildirge, makbuz, davetiye, bayramlaşma mektupları yazmak, doğduğumuz memleket hakkındaki duyguların tespiti, sosyal kurum ziyareti, ulusal ve dini bayramlar aynı sınıfta iç gözlem ile ulaşılabilecek konulardandır.

Aynı programda 3. sınıf öğrencileri ile doğrudan doğruya gözlem yapılarak ilk defa görülen bir köy tasviri, toplu veya tek başına görülen yerlerin tasviri, tip ve karakter tasviri, bayram, tören, panayır tasviri yapılacağı belirtilmiş olup iç gözlemle de duygu ve düşünce tahlilleri hayat ve kitapta rastlanan ruhi portre çizimleri erkek ve kız arkadaşlara beslenmesi gerekli duygular, bir konferans özetini çıkarmak, tenkidini yapmak, herhangi bir konuyu istenilen yazı türü içinde ifade edebilmek, gülünç olayları küçük bir piyes veya hikâyeye hâlinde tespit etmek, her çeşit iş mektubu yazabilmek, belli bir düşünceyi toplayarak küçük bir yazı meydana getirmek vurgulanmıştır.

1962 Ortaokul Türkçe Programı

Temizyürek ve Balcı (2015) incelendiğinde 1962 Ortaokul Türkçe Programında öğretmenlerin metinler yoluyla ‘buluş, sıralama, anlatım, deyim, terim, üslup, üslubun genel nitelikleri, edebî sanatlardan benzetme, şahıslandırma, mübalağa, masal, makale, fıkra, tasvir ve sohbet, tiyatro, konuşma, tartışma, hatıra, seyahat yazıları, destan, biyografi, bibliyografi, ansiklopedi’ konuları üzerinde durması gerektiği ve bu bilgileri basitten başlatıp sınıf seviyesiyle yükselterek tekrar etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Program öğrencide estetik bakımdan değerli düşünce ve sanat eserlerini tanıma yeteneğinin geliştirilmesine çalışırken güzel söz ve yazı için sadece üslup, kafiye, ahenk gibi özelliklerin yeter görülemeyeceği ve iyi bir sanat eseri için sağlam bir mantığın da gerekli olduğunu da belirtilirken, bu hususta iyi düzenlenmiş hitabet ve şiir yarışmalarının böyle vesilelerden yararlanarak bir sanatkarın eserini ağızdan dinlemenin okul toplantı ve eğlencelerinde hikâyeye veya şiir söyleyecek bir halk ozanına zaman ve yer ayırmanın faydası olduğu ifade edilmiştir. Bu durum programın şiir ve düz yazı türüne ortaokul öğrencileri üzerinde önem verdiğini göstermektedir.

Programda ‘Konu’ başlığı altında verilen bilgilerin ve 1, 2, 3. Sınıflardaki konuların 1949 Ortaokul Türkçe Programı ile doğru orantıda olduğu tespit edilmiştir. Program Türkçe öğreniminin edebiyat eserlerini duygu ve fikir bakımından belirtmenin, fırsat düşüktü batı yazınına ve tercümelerine serinin gerektirdiği kadar değinmenin, ünlü yazar ve çevirenler hakkında metinler yoluyla kısa bilgi vermenin üzerinde durmakla beraber Türk devriminin ilke ve amaçlarına uygun eser ve metinlerin öğretmen kontrolünden geçmesi gerektiğini vurgular.

1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı

1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programında okuma parçaları üzerinde yapılacak hazırlık çalışmalarında tür ve biçime yer verildiği görülmüştür. Araştırmalarla öğrencilerin basılı kaynakları incelemeye, ilgili kişilerin bilgilerine, anılarına, açıklama ve kanılarına başvurmaya; gerekiyorsa film, tiyatro, konferans, nutuk vb. kaynaklardan yararlanmaya yöneltildiği durumu vardır. Böylece öğrencide metne karşı bir yaklaşma sağlandığı, çalışmaların çocuğun günlük yaşantısına yerleştirildiği belirtilmiştir. Bu yöntemle öğrencide metne karşı bir ilgi ve inceleme isteği olmasının yanında yazarın belli bir konuda temayı nasıl işlediğini göstermeye yer verildiği de belirtilmiştir. Programa göre okuma parçalarının konusu kavranırken ve yapılacak çalışmalarda metin incelenirken konudan çıkarılacak ders, ana fikir, tema, metnin sonunda kalıp olarak bir cümle hâlinde verilmemeli, öğretmen de metinden alınması gerekli dersi, ana fikri, ana duyguyu, temayı belli kelimelerle kalıp hâlinde ifade etmemelidir (Temizyürek ve Balcı, 2015:282-296).

Öğrenciler, cinslerine, yaşlarına, yaratılışlarına göre ayrı ayrı türden kitaplara ilgi duyarlar. Programa göre ‘tür’ kavramının kazandırılmasına ilk sınıflardan başlanmalıdır. Programda türlerle ilgili yer alan ifade şu şekildedir:

Tür kavramının kazandırılmasına gene ilk sınıflardan başlamak gerekir. Benzer örneklerde konu, anlatım, dil, plân yönlerinden yakınlıklara, benzerliklere dikkat çekilerek metinlerde ayrı ayrı ve belli özellikleriyle tanımlanabilen bir durum olduğu, buna "tür" dendiği kavratılmalıdır. Tür bilgisi, tanımlarla değil, o türün özellikleri örnekler üzerinde gösterilerek verilmelidir. Bu konuda da tanımdan kaçınılmalıdır. Çünkü tanıma tüm olarak uymayan, özellikle günümüzdeki örnekler, öğrenciler için şaşırtıcı olabilir ve olumsuz sonuçlar doğurabilir, incelenen örneklerde türlerin belli başlı öğeleri ve nitelikleri açıklanarak gösterilmeli, somut örnekleri tanıtılmalı, metinler konu, plân, anlatım bakımından karşılaştırılarak tür bilgisi üzerinde uygulamalı bir biçimde çalışılmalıdır (Temizyürek ve Balcı, 2015:360).

Değişik türlerde değişik konuların, değişik biçimde ele alındığı; bazı türlerde olayın, bazı türlerde düşüncenin ağırlık kazandığı sezdirilmelidir. Plân ve anlatım özellikleri de konu edilmelidir. Değişik türler üzerinde plân bilgisi geliştirilmelidir. Bu durum, programda ezber anlayışının temele alınmadığını düşündürmektedir.

2006 Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı

2005 (1–5. Sınıf) Türkçe dersi öğretim programında metin türleri şiir, öyküleyici metin ve bilgilendirici metin olarak ayrılırken, 6–8. sınıf Türkçe dersi ders programında “6. sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup; yedinci sınıfta; şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet/söyleşi, gezi yazısı, biyografi; sekizinci sınıfta; şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet/söyleşi, eleştiri, destan türlerinde metinlere mutlaka yer verilmesi ve bu türler dışındaki türlerde de metinlere yer verilerek öğrencilerin farklı türden metinlerle karşılaşması sağlanmalıdır.” ifadesine yer verilmiştir (MEB, 2006, 57).

2006 Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, tematik yaklaşıma göre hazırlanmıştır. Sevgi, Millî Kültür, Toplum Hayatı, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Alışkanlıklar, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren,

Güzel Sanatlar, Kavramlar ve Çağrışımlar ana tema olarak verilirken, ana temalar da kendi içerisinde alt temalara ayrılmıştır (Ana tema: Sevgi; alt tema: İnsan Sevgisi, Aile Sevgisi, Vatan Sevgisi, Millet Sevgisi, Bayrak Sevgisi, Dil Sevgisi...) (MEB,2006,58-60). Program, seçilen konu veya temanın farklı yönlerinin ele alındığı metinlerin işlenmesi, her sınıfta biri zorunlu Atatürk teması olmak üzere altı ana temanın ele alınması, dinleme/izleme metninin okuma metinlerinde ele alınan alt temalardan biri ile bağlantılı olabilmesi, her temada farklı türlerden en az üç okuma, bir dinleme/izleme metnine/materyaline yer verilmesi, 6. sınıfta Sevgi, 7. sınıfta Millî Kültür, 8. sınıfta Toplum Hayatı temalarının zorunlu ana tema olması esaslarına dayanmaktadır.

2015 Türkçe Öğretim Programı

Bu çalışmaya MEB Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) 2015 Taslak Öğretim Programı yayınlandığında başlanmıştır. Çalışma devam ederken MEB tarafından taslak program üzerinde düzenlemeler yapılmış ve yeni program oluşturulmuştur. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 05/08/2015 tarihli 71 sayılı kararı ile 2016-2017 eğitim ve öğretim yılından itibaren 1 ve 5. sınıflardan başlamak üzere kademeli olarak uygulanacak olan İlköğretim Türkçe Dersi (1-8.Sınıflar) Öğretim Programı kabul edilmiştir. Çalışmada değerlendirmeler programın kabul edilen hâli üzerinden yapılmıştır.

Taslak program ile taslak program üzerinde düzenlemeler yapılarak yürürlüğe koyulan program arasında farklılıklar da tespit edilmiştir. Sınıf düzeylerine göre metin tür ve tema seçiminde görülen değişiklikler, Bayburtlu (2015) ile ortak niteliklere sahip oluşu nedeniyle bu çalışmada ayrıca tekrar edilmemiştir.

2016-2017 eğitim ve öğretim yılından itibaren 1 ve 5. sınıflardan başlamak üzere kademeli olarak uygulanmaya başlayacak olan İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programında ders ve öğretmen kılavuz kitabına alınacak metinlerin nitelikleri aşağıdaki şekilde maddeler hâlinde sıralanmıştır.

Ders ve Öğretmen Kılavuz Kitabına Alınacak Metinlerin Nitelikleri

Türkçe ders ve öğretmen kılavuz kitabına alınacak metinlerin aşağıdaki nitelikleri sağlaması gerekir:

1. Metinler, dersin amaç ve kazanımlarını gerçekleştirecek özelliklere sahip olmalıdır.
2. Metinler, öğrencilerin sınıf düzeylerine ve yaş seviyelerine uygun olmalıdır.
3. Metinler, öğrencilerin ruh dünyalarını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olmamalıdır.
4. Metinde geçen, yazarın ve dönemin özellikli söyleyişinde, imlasında değişiklik yapılmamalı; açıklama gereken yerlerde parantez içi ifadeler veya dipnotlar kullanılmalıdır. Türkçenin dönemseller ve tarihî değişimini gösteren “Oturmağa geldim.”, “Özür dilemekliğim icap eder.”, “Farkında olmıyarak çarptım.”, “Haluk’un Vedar’ı okuyorum.” gibi özellikli söyleyişler ve yazımlar orijinal metindeki hâliyle muhafaza edilmelidir.
5. Alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden edebî değer taşıyan metinler alınmalıdır. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarının eserinden alınmalıdır. Ayrıca “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır.
6. Bir sınıf seviyesi için seçilen bir metin, başka bir sınıf için kullanılmamalıdır.
7. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.

8. Seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek nitelikte olmalıdır.

9. Bir sınıfta aynı sanatçıdan, farklı türlerde olmak koşuluyla en fazla iki metin alınabilir.

10. Roman, tiyatro, destan gibi türlerin tamamı kitaba alınamayacağı için bu eserlerin uygun kısmı veya kısımları kazanımlar da dikkate alınarak seçilmelidir. Metnin başında eserin seçilen bölümüne kadarki kısa özeti verilmeli, seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır. Seçilen metnin arkasından eserin sonraki bölümlerinin özeti verilmelidir (MEB, 2015, 8).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 07.03.2016 tarih ve 12 sayılı “İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programında Değişiklik Yapılması” konulu kararıyla bu maddelere aşağıdaki dört maddeyi de eklemiştir:

11. Ders ve öğretmen kılavuz kitaplarına alınacak metinlerden eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılabilir.

12. Gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak ve öz geçmiş türlerinde özgün metinlerin yanı sıra ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler dışında ders kitabı yazarları tarafından yazılan metinlere yer verilmez.

13. Bilgilendirici metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metinlerin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilir.

14. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir. Seçilen bölümün künye bilgileri açık olarak verilir (MEB, 2015, 8).

1924 programında ‘Kıraat’ dersi adı altında iyi, doğru, güzel ifadeli eserlerin sade olanlarından başlanılması, şiirlerin, küçük hikâyelerin, fıkraların, muhtelif mevzu nihayet iki üç sahifeden müteşekkil makalelerin anlaşılmasını temin etmek amaç edildiğinden bahsedilmiştir. 1929 Ortamektep Türkçe Programı ve 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programında ‘Ortamekteplerde okunulacak edebî eserleri seçerken takip edilmesi lazım gelen esaslar’ şeklinde; 1938 Ortaokul Türkçe Programında ‘Ortaokullarda okuma için talebeye tavsiye edilecek eserleri seçerken göz önünde bulundurulması lazım gelen esaslar’ şeklinde öğrencilere okutulacak metinler hakkında hususlar ayrı bir başlık altında verilmiştir. 1949 Ortaokul Türkçe Programı ve 1962 Ortaokul Türkçe Programında ‘Açıklamalar’ başlığı altında öğrenciye ders kitapları dışında faydalanacağı eser tavsiye ederken göz önünde tutulması gereken hususlardan bahsetmiş ve metinlerin nitelikleri hakkında bilgilere de yer verilmiştir. 1981 Türkçe Öğretim Programında ise ‘Okuma Parçaları Üzerine Çalışmalar’ bölümünde metnin okunması, metnin incelenmesi, metin incelemesinde kelime çalışmaları gibi kısımları başlıklar hâlinde verirken ders kitabına alınacak metinlerin seçiminde nelere dikkat edileceğine dair bir başlık yer almamaktadır. 2005 Türkçe (1-5. Sınıflar) Dersi Öğretim Programında ‘Metinlerde bulunması gereken nitelikler’ başlığıyla 23 madde şeklinde verilmiş; 2006 Türkçe (1-6. Sınıflar) Dersi Öğretim Programında ‘Okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler’ başlığı altında 28 madde ile anlatılmıştır.

MEB Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) 2015 Taslak Türkçe Öğretim Programında ders ve öğretmen kılavuz kitabına alınacak metinlerin nitelikleri incelendiğinde:

1. *Madde: Metinler, dersin amaç ve kazanımlarını gerçekleştirecek özelliklere sahip olmalıdır.*

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

Metinler, Türkçe derslerinde okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dil bilgisine ait hedef ve kazanımların öğrencilere kazandırılmasında önemli işleve sahiptir. Türkçe Öğretim Programının amaçlarını gerçekleştireceği temel araç metinlerdir. Dersin amaç ve kazanımları metinler aracılığıyla öğrenciye ulaştırılmaktadır. Dolayısıyla okutulacak metinler rastgele değil, hedef ve kazanımları gerçekleştirecek nitelikte olan metinler arasından seçilmelidir.

Ders kitapları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarının ve her dersin kendine özgü olan özel amaçlarının bireylere kazandırılmasında önemli bir araçtır (Demirel, 1998; Oğuzkan, 1993). Dolayısıyla seçilecek olan metinler dersin amaç ve kazanımlarıyla paralel olmalı ve aksi unsurları içerisinde barındırmamalıdır. İşeri (2007) ders kitaplarının öğretim programının amaçlarına ulaşılabilmesi için öğrencilerin ve öğretmenlerin temel başvuru kaynağı olduğunu, bu nedenle ders kitaplarının öğretimin niteliğini doğrudan etkilediğini belirtmektedir.

Bu özellik 2006 Türkçe Öğretim Programında 6-8. sınıflar için '*Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.*' ifadesiyle yer almış; 2005 Türkçe Öğretim Programında ise '*Metinler Türkçe Dersi Öğretim Programının temel becerilerini ve kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.*' şeklinde ifade edilmiştir.

2. Madde: *Metinler, öğrencilerin sınıf düzeylerine ve yaş seviyelerine uygun olmalıdır.*

Ders kitabında yer alacak olan metinlerin bilimsel doğruluğunun dışında pedagojik yönü de bir o kadar önemlidir. Sınıf düzeyine hitap etmeyen metin hedeflenen öğrenmeyi gerçekleştiremez.

Çocuğun çevresini ve kendini tanıması, kendini ifade etmesi, duyarlık kazanması, duyarlarını eğitmesi, muhakeme yapabilmesi ve deneyim kazanması sanatçı duyarlılığıyla hazırlanmış "çocuğa göre" metinlerle olanaklıdır (San, 2010'dan aktaran Canlı, 2015, 115).

Çeçen ve Çiftçi'ye (2007) göre ders kitapları "hem eğitim hem de öğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklardır. Öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleridir." Bu materyalin en önemli özelliklerinden biri öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun olmasıdır. Öğrenci okuduğunu anlamlandıracak böylece öğrenmeyi gerçekleştirecektir. Okuduğunu anlamayan, yaşantılarıyla özdeşleştiremeyen öğrenci öğrenmeyi gerçekleştiremeyecektir.

Sever'e (2006) göre öğretimin temel gereçleri olan yazınsal ve öğretici nitelikli metinler öğrencinin seviyesine uygun olmalı, ana dilinin özelliklerini, anlatım gücünü ve güzelliğini yansıtmalıdır. Çocuk kitaplarında doğal olarak çocuklara dönük hazırlanan metinlerde de yazar, kural ya da kurallar koymaktan, yaptırımcı yargılar oluşturmaktan çok özellikle, çocukların gelişim özelliklerini de göz önünde bulundurarak onlara neden-sonuç ilişkisiyle anlamlandırabilecekleri yaşam durumları sunmalıdır (Sever, 2010, 22). Dersin amaç ve kazanımlarını gerçekleştirebilmesi için hazırlanan ders kitaplarının hitap edeceği yaş grubuna göre hazırlanmış olması en temel özelliktir.

2006 Türkçe Öğretim Programında 6-8. sınıflar için bu nitelik şu şekilde ifade edilmiştir: '*Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.*' 2005 Türkçe Öğretim Programında ise '*Metinler çocuğun yaşına, sınıf seviyesine ve ilgi alanlarına uygun olmalı, çocukta merak uyandırmalı, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmalıdır.*' şeklinde daha detaylı ifade edilmiştir. 2015 (1-8.Sınıflar) Türkçe Dersi Programında kitaba alınacak metinlerin özellikleri arasında '*ilgi alanlarına uygun olmalı, çocukta merak uyandırmalı, okuma sevgisi ve alışkanlığı*

kazandırılmalıdır’ ifadeleri geçmemektedir. 2015 (1-8.Sınıflar) Türkçe Dersi Programında geçen ‘*yaş seviyelerine uygun olmalı*’ ifadesinin, 2005-2006 Türkçe Dersi Programındaki ‘*öğrencilerin ilgi alanlarına uygun olmalı*’ ifadesiyle aynı anlamı taşıdığı söylenebilir.

1929 Ortamektep Türkçe Programı kıraat derslerinde elde edilecek gayeler arasında ‘Talebenin seviyesi ile mütenasip olmak ve izah ettiğimiz gayeleri temin etmek şartı ile muhtelif tipte edebî mahsullerle talebeyi temas ettirmek.’ ifadesi geçmektedir. Burada öğrenciyi seviyesine uygun edebî eserlerle temas ettirmekten bahsederek ‘seviyeye uygunluk’ üzerinde durulduğu görülmektedir. Yine 1929 Ortaokul Türkçe Öğretim Programında ve 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programında okunulacak edebî eserleri seçerken takip edilmesi lazım gelen esaslar maddeler hâlinde ifade edilirken ‘eserler gençlerin alâkasını celbetmeli’ ifadesine yer verilmiştir, burada da öğrencinin seviyesine uygun, ilgisini çekecek eserlerin seçilmesi hususuna değinildiğini görüyoruz. 1938 Ortaokul Türkçe Programında ise aynı ifade ‘Ortaokullarda okuma için talebeye tavsiye edilecek eserleri seçerken göz önünde bulundurulması lazım gelen esaslar’ başlığı altında verilmiştir. 1949 Ortaokul Türkçe Programı ve 1962 Ortaokul Türkçe Programında ‘Açıklamalar’ başlığı altında öğrenciye ders kitapları dışında faydalanacağı eser tavsiye ederken göz önünde tutulması gereken hususlar arasında ‘öğrencinin ilgisini çekecek nitelikte bulunması’ anlatımı söz konusudur.

3. *Madde: Metinler, öğrencilerin ruh dünyalarını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olmamalıdır.*

Metinler öğrencinin ruh dünyasını, duygu ve düşüncelerini kuşkusuz etkilemektedir. Metinlerde öğrenciye kötü örnek oluşturacak, ruhsal dengesini alt üst edecek öğelere yer verilmemeli, insani ve evrensel değerler aktarılmalıdır. Metinlerde kullanılacak kelimeler, çocukların ruh dünyasıyla ters ilgi kurduurmayacak nitelikte olmalıdır. Bireyin bütün insani ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, eğitimini tam ve eksiksiz bir biçimde gerçekleştirebilmesi için ruhsal dengesinin de olumlu açıdan geliştirilmiş olması gerekmektedir.

1949 Ortaokul Türkçe Programı ve 1962 Ortaokul Türkçe Programında ‘Açıklamalar’ başlığı altında öğrenciye ders kitapları dışında faydalanacağı eser tavsiye ederken ‘*çocuğu düşündürüp uygulandıran, neşeli ve sıhhatli karakterleri anlatan, üslûbu sağlam eserlerin tercih edilmesi*’ ve ‘*hayata karşı iyimserlik, insanlığa karşı şefkat aşılması*’ ifadelerinden öğrencinin ruh dünyasını olumsuz etkileyecek eserlere yer verilmemesi gerektiği anlaşılabılır. 1981 programında çocuğa tavsiye edilecek eserlerde değerli olmalı, onun ilgisini çekecek, klâsik, yani okulda okutulabilecek bir nitelik taşımali; konusu yurt, ulus ve doğa sevgisini aşılayıp beslemeli, millî şuuru, ulusal coşkuyu, güçlendirici olmalı; ahlâk duygusuna aykırı bulunmamalı; hayata karşı iyimserlik, insanlığa karşı sevgi aşılmalı; Türk tarih ve inkılâbının özelliklerini gösterebilmeli; çocuğu düşündürüp uygulandıran, ona neşeli ve sağlıklı karakter kazandıracak nitelikte, üslûbu sağlam eserler yeğ tutulmalı ifadelerine yer verilmesi 3. maddeyi destekleyen ifadelerin bu programda da yer aldığını göstermektedir.

2015 Türkçe (1-8. Sınıflar) yer alan 3. madde 2005 (1-5. Sınıflar) ve 2006 (6-8. Sınıflar) Türkçe Dersi Öğretim Programında aynı ifadeyle yer almıştır, ifade ‘*Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.*’ şeklindedir.

4. *Madde: Metinde geçen, yazarın ve dönemin özellikli söyleyişinde, imlasında değişiklik yapılmamalı; açıklama gereken yerlerde parantez içi ifadeler veya dipnotlar kullanılmalıdır. Türkçenin dönemsel ve tarihi değişimini gösteren “Oturmağa geldim.”, “Özür dilemekliğim icap eder.”, “Farkında olmıyarak çarptım.”, “Haluk’un Vedai’nı okuyorum.” gibi özellikli söyleyişler ve yazımlar orijinal metindeki hâliyle muhafaza edilmelidir.*

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

Çocukların, zengin bir dil yapısına sahip olan Türkçenin gelişimini bilmeleri, eski kullanımlara göz ve kulak aşinalığı oluşturmaları açısından Türkçe ders kitaplarında metinlerin orijinal kullanımlarına yer verilmelidir. Bu sayede Türkçenin tarihi evreleri hakkında fikir sahibi olabilmeleri sağanmış olacaktır. Bu durum kuşaklar arasındaki (büyükbaba/büyükanne ve torun) cümle yapılarının değişikliğini kavramaya, eski kelime dağarcığını geliştirmeye yönelik bir tutum olarak değerlendirilebilir. Bu madde ile dönemin izlerini taşıyan söz ve söz grupları orijinal hâliyle öğrenciye verilerek öğrencinin dönem hakkında bilgi sahibi olması sağlanacaktır. Döneme ait geleneksel ifadelerin geçmişte kaybolması engellenerek geleceğe taşınmasına katkıda bulunulacaktır.

Sever (2004) de orijinal söylemlerin değiştirilmemesi üzerinde durmuş ve Türkçe öğretiminin genel sorunlarından bir tanesi de ders kitaplarında Türk dilinin zengin anlatım olanaklarını yansıtan metinlere yeterince yer verilmediğini söyleyerek yer verilen metinlerde de orijinal söylemlerin değiştirilmemesinin doğru olacağını ifade etmiştir.

5. *Madde: Alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden edebî değer taşıyan metinler alınmalıdır. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarının eserinden alınmalıdır. Ayrıca "Bu kitap için yazılmıştır." ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır.*

1-8. sınıf Türkçe dersi ders kitaplarındaki metinler genel olarak şiir, hikâye edici ve bilgilendirici metin türleri edebî ve estetik değeri olan metinlerden seçilmelidir. Çünkü edebî türler aracılığıyla çocuklara dilin en yetkin kullanım örnekleri sunulur. Bu yönüyle metinler seçilirken veya hazırlanırken usta yazar ve şairler tercih edilmelidir. Edebî dili ve içeriği camia içinde onaylanmış ve yine edebî çevrede tanınmış kimselerin metinlerini ders kitabına almak çocukları bu metinler üzerinde hem eğlendirmeye hem de eğlenirken düşündürmeye sevk etmektedir. Çok satan kitaplar ya da bir dönem popüler olan kitaplar içerik ve dil açısından çocuğa bir şey kazandırmayabilir. Metin seçiminde işlevsellik önemlidir. Aytaş (2001)'e göre kitapta değişik ve orijinal metinlere yer verilmelidir, öğrencilerin belli bir anlayışa bağlı şair ve yazarların eserleri ile karşı karşıya kalması, onların eleştirel düşünme gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

1929, 1931-1932, 1938 programlarında yer alan '*seçilecek eserlerin edebî bir kıymeti olmalı*' ifadesi ortak ifadedir ve 2015 Türkçe (1-8. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı'ndaki 5. maddedeki '*edebî değer taşıyan metinler alınmalıdır*' ifadesini karşılamaktadır.

1929 Ortamektep Türkçe Programı ve 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programında Ortamekteplerin derslerinde elde edilecek gayeler arasında '*Gençlerde büyük muharrirlerin en sade yazılar ile doğrudan doğruya zevkli bir temas husule getirmek; bir parçayı, muharririn düşünce ve ruhunu karşısındakilere nakil edecek surette cehren okumak; değerli muharrirlerin eserlerini okumaktan zevk almak ve değerli eserler hakkındaki bilgilerini gittikçe arttırmak ve eserlerden hakiki kıymeti olanlarla zayıf olanlarını birbirinden ayırmak iktidarını kazanmak; başlıca büyük muharrirleri tanımak, hayatları ve başlıca eserleri hakkında bilgisi olmak ve bu muharrirlerin gerek kendi zamanlarında ve gerek bizim zamanımızda ehemmiyetlerini muhafaza etmiş olmalarının sebebini bilmek ifadeleriyle önemli yazarların değerli eserleri seçilerek öğrencilerle temas ettirilmesi amaçlandığı anlaşılmaktadır.*

1981 İlköğretim Okulları Türkçe Öğretim Programında metin incelemede '*Parçanın Yazarı Üzerinde Durma*' başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında metinlerin yazarlarıyla ilgili bilgiler ortaöğretime hazırlık olduğu gibi öğrencilerin düşünce ve sanat eserlerini, yazarları ile bir arada düşünmeleri bakımından kitaplara karşı ilgilerini daha bilinçli duruma getirerek Türkçe dersinin amaçlarına yaklaşılacağı söylenmiştir.

6. *Madde: Bir sınıf seviyesi için seçilen bir metin, başka bir sınıf için kullanılmamalıdır.*

Metin seçiminde tekrara düşmemek, bir önceki yılda verilmiş olan bir metni tercih etmemek gerekir. Tekrar monotonluğu ve beraberinde sıkılmalılığı getirebilir. Bir üst sınıfa geçildiğinde metin seviyesinin de çocuğun gelişimine ve olgunlaşmasına bağlı olarak aynı düzeyde bir yükselme kaydetmesi gerekir. Kurgu, yapı, dil, içerik açısından çocuğun düzeyine görelik esas alınmalıdır.

Aytaş (2001) bir sınıf düzeyi için seçilen bir metnin başka bir sınıf düzeyi için uygun olmadığını konusunda görüşlerini, “Seçilen metinlerde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da, bilinenden bilinmeye doğru bir yol izlenmesidir. Metinlerin sınıf ve yaş seviyelerine uygun olarak değişmelidir. Sözelimi ilköğretim altıncı sınıfta okutulan bir metnin, ilköğretim yedinci sınıfında bir defa daha ders kitaplarında yer almasına gerek yoktur. Türkçe ders kitaplarında bu yanlış uygulamaların çok sık yapıldığı gözlenmektedir. Konuyu çocuğun metin aracılığı ile öğrenebilmesi için, daha önceden neleri bilmesi gerektiği her zaman dikkate alınmalıdır Bu yüzden konular ve metinler basitten karmaşığa doğru olarak sıralanmalıdır.” şeklinde dile getirmiştir.

1949 Ortaokul Türkçe Programında ve 1962 Ortaokul Türkçe Programında yer alan hikâye ve roman, masal, tasvir, makale, fıkra ve sohbet, tiyatro, konuşma, mektup ve çeşitleri, nutuk ve konferans, tenkid, tartışma, hâtıra, seyahat yazıları, destan, biyografi, bibliyografi, ansiklopedi gibi konular üzerinde durmalı, bu bilgileri basitten başlayıp sınıf seviyesiyle yükselterek fırsat düştükçe tekrar etmesi gerektiği söylenmiştir. Bu programlarda sınıf düzeylerine uygun türlerin seçileceği konusuna değinildiğini görülmektedir. 1929, 1931-1932, 1938 programlarında bir sınıf seviyesi için seçilen bir metin, başka bir sınıf için kullanılmaması hakkında bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür. 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Öğretim Programında ‘Öğrencilerin Kazanacakları Davranışlar’ başlığı altında 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde yer alacak metinler hakkında bilgi verilmiştir. Açıklamalar kısmında ‘aynı türden eserleri okumaya zorlamak zararlı sonuç verir’ ifadesi geçmektedir. 2005 Türkçe (1-5. Sınıflar) Dersi Programında ve 2006 Türkçe (6-8. Sınıflar) Dersi Programında yer alan metinlerde bulunması gereken nitelikler arasında yeni programda 6. Maddeyi karşılayan bir ifade söz konusu değildir.

7. *Madde: Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.*

Çocukların seviyelerine uygun olarak düzenlenmiş dünya klasikleri de Türkçe ders kitaplarında yer almalıdır. Farklı bakış açıları, dünya görüşleri ile tanışmaları açısından bu eserler onlar için önem arz etmektedir. Ancak dikkat edilmesi gereken husus bu eserlerin çevirileridir. Edebî dilini, eserin özgün yanını koruyup gözetken çeviriler tercih edilmelidir. Ayrıca eserlerin sadeleşmiş, çocukların düzeyine indirgenmiş hâli seçilmelidir. (Sefiller, Suç ve Ceza 8. Sınıf düzeyinde okutulabilir ancak sadeleştirilmedi.)

1929 ve 1931-1932 programlarında ‘okutulacak eserler arasında ecnebî edebiyatlarından da parçalar bulunmalıdır’ ifadesiyle yabancı eserlere de yer verildiği anlaşılmaktadır. ‘Ortaokullarda okuma için talebeğe tavsiye edilecek eserleri seçerken göz önünde bulundurulması lazım gelen esaslar’ arasında ‘sınıflarda okutulacak eserler arasında yabancı edebî eserlerden de parçalar bulunmalıdır’ ifadesiyle yabancı yazar ve eserlerin öğrenciyle teması 1938 Ortaokul Türkçe Programında da geçmektedir. 2005 Türkçe (1-5. Sınıflar) Dersi Programında ve 2006 Türkçe (6-8. Sınıflar) Dersi Programında bu maddeye eş değer özelliklere yer verilmiştir.

8. *Madde: Seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek nitelikte olmalıdır.*

Türkçe dersi için metinler seçilirken çok boyutlu düşünülmelidir. Bir yanda öğrencinin özellikleri (yaş, zekâ, ilgi, tutum vb.) diğer yanda verilmek istenen bilginin önemi konulmalıdır. Tercih edilen metnin dili, yapısı, içeriği, konusu çocuğa uygun olmalıdır. Metin; ağır, ağıdalı, bol söz sanatları olan bir dil yapısı ile boğulmamalı; yavan, basit, tekrardan oluşan ifadelerle de geçirilmemelidir.

1929 Ortaokul Türkçe Öğretim Programında ve 1931-1932, 1938 programlarında okunulacak edebî eserleri seçerken takip edilmesi lazım gelen esaslar içerisinde ‘gençlere ilham telkin edecek ve onları düşündürmeğe sürükleyecek derecede kıymetli olması’ ifadesi 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programındaki 8. maddeye karşılık geldiği söylenebilir. 1949, 1962 ve 1981 programlarında çocuğu düşündürüp uygulandıran, neşeli ve sıhhatli karakterleri anlatan, üslûbu sağlam eserlerin tercih edilmesi gerekliliklerinden söz edilmiştir. Bu ifadelerden öğrencinin duygu, düşünce ve hayal dünyasına hitap edecek metinlerin seçilmesi gerektiği anlaşılabılır. 2005 Türkçe (1-5. Sınıflar) Dersi Programında ‘Metinlerde bulunması gereken nitelikler’ başlığı altında 14 ve 15. Maddelerde ve 2006 Türkçe (6-8. Sınıflar) Dersi Programında ‘Okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler’ başlığı altında 15 ve 17. Maddelerde metinlerin estetik bir duyarlılık kazandırması, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olması gerektiği söylenmiştir. Aynı zamanda metinlerin eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşıması gerektiği bu programlarda yer alırken yeni hazırlanan 2015 Türkçe (1-8. Sınıflar) Dersi Programında ‘eleştirel bakış açısı’ ile ilgili bir nitelik belirtilmemiştir. Seçilecek metinlerin eleştirel bir bakış açısı taşıması önemli bir nitelik olduğundan özellikle belirtilmesi gerektiği söylenebilir.

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programında 1-8. Sınıflarda sınıf düzeylerine göre görülecek olan temalar ve konu örnekleri aşağıdaki tablo ile ifade edilmiştir.

Tablo 1. *Sınıf Düzeyine Göre Temalar ve Konu Örnekleri*

Sınıf		1	2	3	4	5	6	7	8
Ders Saatleri		(10)	(10)	(8)	(8)	(6)	(6)	(5)	(5)
Tema	Konu Örnekleri								
Biz ve Değerlerimiz	Aile, büyüklerimiz, insan ilişkileri, dostluk, vefa, sadakat, merhamet, saygı, sevgi, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma, arkadaşlık, sözünde durma, çalışkanlık, dürüstlük vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Dünya ve Çevre	Çevre, doğa, doğal afetler, bitkiler, hayvanlar, evren, zaman bilinci, mevsimler, gece, gündüz vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Millî Kültürümüz	Yurdumuz, özellikli şehirler, yerler, kültürel, tarihî vb. önemli mekânlar, geleneksel sporlar, gelenekler, dinî bayramlar, vatan, bayrak, millî bayramlar, tarihî şahsiyetler vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Millî Mücadele ve Atatürk	Millî mücadele, kahramanlık, cesaret, fedakârlık, Çanakkale vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Vatandaşlık Bilinci	Eşitlik, özgürlük, sorumluluk, görev bilinci, adalet, hukukun üstünlüğü, çalışma, üretme, paylaşma, emeğin	X	X	X	X	X	X	X	X

Turkish Studies

	değeri, vergi bilinci, tüketici bilinci vb.								
Sağlık, Spor ve Oyun	Temizlik, beslenme, ilk yardım, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, spor, spor kültürü, dinlenme, eğlenme, oyun, geleneksel çocuk oyunları, bilgisayar oyunları vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Sanat ve Toplum	Sanat, estetik, insan ve toplum, müzik, resim, tiyatro, mimari eserler, sinema vb.					X	X	X	X
Bilim ve Teknoloji	Teknoloji, ulaşım, iletişim, haberleşme, sosyal medya, merak duygusu, keşif ve icatlar vb.	X	X	X	X	X	X	X	X

9. *Madde: Bir sınıfta aynı sanatçıdan, farklı türlerde olmak koşuluyla en fazla iki metin alınabilir.*

Bir sanatçıdan birden fazla esere yer vermek öğrenciyi ve dersi tekdüzeliğe itmek demektir. Kitapta değişik ve orijinal metinlere yer verilmelidir. Bu hem diğer sanatçıların dünya görüşünden ve bilgi alış verişinden yoksun kalmaya hem de dış dünyaya hep aynı pencereden bakmaya sebep olacaktır. Öğrencilerin belli bir anlayışa bağlı şair ve yazarların eserleri ile karşı karşıya kalması, onların eleştirel düşünme yeteneğini de köreltecektir. Amaç, öğrencinin yaratıcı, empatik ve bilimsel düşünebilmesidir. Farklı görüşlere sahip yazarların eserlerinden seçilmiş metinlerin kitapta yer alması öğrencinin eleştirel bir bakış açısına sahip olmasını da sağlayacaktır.

2006 Türkçe (6-8. Sınıflar) Dersi Programında bu madde ‘Yıl içinde -dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.’ ifadesiyle yer alırken 2005 Türkçe (1-5. Sınıflar) Dersi Programında bu konuyla ilgili bilgi ‘Metin Seçme’ başlığı altında ‘Her yazardan en fazla üç metin seçilmelidir.’ şeklinde verilmiştir.

10. *Madde: Roman, tiyatro, destan gibi türlerin tamamı kitaba alınamayacağı için bu eserlerin en uygun kısmı veya kısımları kazanımlar da dikkate alınarak seçilmelidir. Metnin başında eserin seçilen bölümüne kadarki kısa özeti verilmeli, seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır. Seçilen metnin arkasından eserin sonraki bölümlerinin özeti verilmelidir.*

Olay merkezli metinlerde uzun anlatımlar hakimdir. Ancak bu metinlerin tamamını bir ders kitabına almak pek mümkün değildir. Genellikle öğretici yanı olan ve olayın sonunda bir öğüt, mesaj verme gayesi olan bu metinlerin dikkat çekici kısımları aynen alınmakla birlikte diğer kısımlar hakkında kısa bilgiler verilerek metin ders kitabına aktarılmalıdır. Türkçe eğitimi sürecinde gerekli durumlarda, metinler üzerinde bazı değişiklikler yapılabilir. Bu düzenlemeler yapılırken metnin anlam bütünlüğü, ana fikri, verilmek istenen ileti ve üslubu kesinlikle korunmalıdır. Bu maddenin programda yer alması ders kitaplarına yer alacak metinlerde yapılacak olan kısaltmaları belli ilkelere bağlayarak bir çerçeve çizmiştir.

Metne müdahale şeklinde ifade etmeyi uygun bulduğumuz metin kısaltma, metnin bazı kısımlarını değiştirme veya amaç kısaltma olmasa da çıkarma, metne yeni birimler ekleme, metni günümüz Türkçesine aktarma konusuna edebiyat dünyasında pek sıcak bakılmamaktadır (Duman,2010,286).

2005 Türkçe (1-5. Sınıflar) Dersi Programında bu konuyla ilgili bilgi ‘Seçilen metinlerde sadeleştirme, kısaltma ve düzenleme yapılabilir. Metin seçiminde kazanımların gerçekleştirilmesi

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

göz önüne alınarak hareket edilmelidir.’ ifadesiyle yer almaktadır. 2006 Türkçe (6-8.Sınıflar) Dersi Programında bu madde ‘*Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımalıdır.*’ şeklinde geçmektedir.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 07.03.2016 tarih ve 12 sayılı “İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programında Değişiklik Yapılması” konulu kararıyla ilave ettiği dört madde incelendiğinde, diğer maddelerle bağlantılı olduğu görülmektedir.

11. *Ders ve öğretmen kılavuz kitaplarına alınacak metinlerden eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılabilir.*

MEB tarafından uygulanan Türkçe Öğretim Programlarının tamamında metinlerin, öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğuna ve evrensel, ulusal değerleri yansıtmaya vurgu yapılmıştır. Bu madde, metinlerde görülebilecek olumsuzluklardan öğrencileri korumayı amaçlamakta olup, 3. maddede belirtilen öğrencilerin ruh dünyalarını olumsuz yönde etkileyecek nitelikleri kontrol altına almayı amaçlamaktadır.

12. *Gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak ve öz geçmiş türlerinde özgün metinlerin yanı sıra ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler dışında ders kitabı yazarları tarafından yazılan metinlere yer verilmez.*

Programın 5. maddesinde ortaya konan sınırlandırmalara esneklik getirmek amacıyla konulduğu görülen bu maddede, ders kitaplarında yer alacak metinlerde, ders kitabı yazarlarının, sınırlı türlerde de olsa, metinlerine yer verebilmesi amaçlanmıştır.

13. *Bilgilendirici metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metinlerin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilir.*

Madde, uzun bilgilendirici metinlerin öğrencileri sıkabileceği varsayımıyla eklenmiş olabileceği gibi, maddeyle ders kitabının hacim olarak kabalaşmasına neden olacak bir durumun bertaraf edilmesi de amaçlanmış olabilir.

14. *Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir. Seçilen bölümün künye bilgileri açık olarak verilir (MEB, 2015, 8).*

Madde, kaynak belirtmek kaydıyla, metin içi bağımsız bölümlerin de ders kitaplarında okuma metni olarak tek başına yer almasına olanak tanımakta olup, geçmiş programlarda bu tarz bir detaya değinilmemiştir.

Programa göre 1. ve 2. sınıflarda Türkçe dersine 10 saat, 3. ve 4. sınıflarda 8 saat, 5. ve 6. sınıflarda 6 saat, 7 ve 8. sınıflarda 5 ders saati ayrılmıştır. Bilgi ve Değerlerimiz, Dünya ve Çevre, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Vatandaşlık Bilinci, Sağlık Spor ve Uyum, Sanat ve Toplum, Bilim ve Teknoloji ilköğretim ve ortaokul tüm sınıflarında ortak tema olarak verilirken Sanat ve Toplum teması sadece 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda işlenecektir.

Biz ve Değerlerimiz temasında aile, büyüklerimiz, sözünde durma, sadakat, paylaşım konu örneklerinin sunulması toplumsal ve ahlaki değerlerin ön planda olduğunu göstermektedir. Çevre, doğal afetler, mevsimler, hayvanlar gibi konu örneklerinin sunulduğu Dünya ve Çevre teması öğrencide çevre bilinci, keşif ve farkındalık yaratmayı hedeflediği söylenebilir. Millî Kültürümüz temasında Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Vatandaşlık Bilinci temalarında gelenekler, din bayramları, cesaret, özgürlük, emeğin değeri, bayrak konu örneklerinin sunulması ile öğrencinin tarihini bilmesi, Atatürk’ü anması, sorumluluk ve görev bilincine ulaşması hedeflenmektedir.

Temizlik, beslenme, ilaç kullanımı konu örneklerinin yer aldığı sağlık, spor ve oyun temasında öğrencilere vücutlarını tanıma ve kendilerini bilme şansı verilmektedir. Sadece 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda görülen Sanat ve Toplum temasında, müzik, resim, tiyatro gibi konu örneklerine yer verilerek öğrenci estetik yönden geliştirilmeye çalışılmıştır. İletişim, haberleşme, teknolojinin yer aldığı Bilim ve Teknoloji tema ise öğrencinin toplumdan soyutlanmaması ve günümüze ayak uydurması hedeflenmektedir.

1924, 1929, 1931-1932, 1938, 1949, 1962 ve 1981 Türkçe dersi öğretim programlarında sınıf düzeyine göre okutulacak ‘tema’ kavramı karşımıza çıkmamaktadır. 1981 Türkçe Dersi Öğretim Programında ‘metin incelenirken konudan çıkarılacak tema’, ‘yazarın belli bir konuda temayı nasıl işlediğini’ şeklinde tema ifadeleri yer almaktadır.

2005 Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı çerçevesinde bir eğitim-öğretim yılı içerisinde ele alınacak tema sayısı sekiz olarak belirlenmiş ve bu sekiz temanın dördü zorunlu, dördü ise seçmeli olarak verilmiştir. Zorunlu temalar; ‘Atatürk’, ‘Değerlerimiz’, ‘Sağlık ve Çevre’, ‘Birey ve Toplum’ olmak üzere seçmeli temalar ise; ‘Güzel Ülkem Türkiye’, ‘Yenilikler ve Gelişmeler’, ‘Oyun ve Spor’, ‘Dünyamız ve Uzay’, ‘Üretim, Tüketim ve Verimlilik’, ‘Hayal Gücü’, ‘Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler’, ‘Kurumlar ve Sosyal Örgütler’, ‘Doğal Afetler’ ve ‘Güzel Sanatlar’dır. 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında ise sınıf düzeylerinde işlenmesi gereken temalar belirtilmiş, temalar alt temalara ayrılmış ve zorunlu temalara da yer verilmiştir (MEB,2005,168-169). 2006 (6-8. Sınıflar) Türkçe Öğretimi Ders Programında 14 farklı tema vardır. Bunlar; Sevgi, Millî Kültür, Toplum Hayatı, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Alışkanlıkları, Zaman ve Mekân, Alışkanlıklar, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Güzel Sanatlar, Kavramlar ve Çağrışımlar temalarıdır.

6-8. sınıf Türkçe Dersi ders programında ders kitabını oluşturan tema ve metinler hakkında şu bilgilere yer verilmektedir: Her sınıfta biri zorunlu Atatürkçülük teması olmak üzere altı ana tema ele alınır. Altıncı sınıfta “sevgi”, yedinci sınıfta “millî kültür”, sekizinci sınıfta “toplum hayatı” zorunlu ana temalardır. Ana temalar altında belirtilen alt temalar zenginleştirilebilir (MEB, 2006, 56).

Yeni oluşturulan 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programında ise 8 farklı temaya yer verilmiştir. Temalar alt temaya ayrılmamış, temalara konu örnekleri sunulmuş ve bu örneklerin çoğaltılabileceği belirtilmiştir. Yeni programda zorunlu tema yer almamaktadır. İşlenecek tema sayısının 8 olması ve temaların alt temalara ayrılmaması açısından 2005 Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programına benzemekteyken 2006 (6-8. Sınıflar) Türkçe Öğretimi Ders Programına göre bakıldığında tema sayısının azalması dikkat çekmektedir. Programlarda yer alan temalar karşılaştırıldığında 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programındaki temalar yeni oluşturulan programda 8 temanın içerisine yerleştirilmeye çalışılmış gibi gözükmektedir. (2015 Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Dünya ve Çevre temasının 2006 6-8. Sınıflar Türkçe Öğretimi Ders Programındaki Doğa ve Evren teması ile Zaman ve Mekân temasını kapsadığı söylenebilir.) Birbiri ile örtüşen temalar vardır fakat tam anlamıyla birbirini karşılamayanlar temalar da söz konusudur.

Türkçe Dersi Öğretim Programında sınıf düzeylerine göre ders kitaplarında yer alacak okuma ve dinleme metinlerinin tür ve dağılımları da aşağıdaki tablo ile belirtilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

Tablo 2.Sınıf Düzeylerine Göre Ders Kitaplarında Yer Alacak Okuma ve Dinleme Metinlerinin Türleri ve Dağılımı

Metin Türleri	1. Sınıf		2. Sınıf		3-4. Sınıflar		5-6.Sınıflar		7-8. Sınıflar	
	Dinleme/ İzleme	Okuma	Dinleme/ İzleme	Okuma	Dinleme/ İzleme	Okuma	Dinleme/ İzleme	Okuma	Dinleme/ İzleme	Okuma
Hikâye edici	19	10	8	14	8	14	8	14	8	14
Bilgi Verici	8	4	4	14	4	14	4	14	4	14
Şiir	8	4	2	8	2	8	4	8	4	8
Toplam Metin Sayısı	35	18	14	36	14	36	16	36	16	36

Birinci sınıfta haftada en az iki, sonraki sınıflarda en az bir ders saatinin dinleme ve konuşmaya ayrılması önerilir. Ancak öğretmen, dinleme/izleme ve konuşma etkinliğinin niteliğine bağlı olarak bir haftada iki ders saatini dinleme/izleme ve konuşma etkinliğine ayırabilir. Dinleme/izleme metinleri öğretmen kılavuz kitabında yer alır ve ses dosyası veya video dosyası olarak öğretmen kılavuz kitabı ekinde CD ile verilir. Öğretmen kılavuz kitabında dinleme/izleme ve okuma metinlerinin işlenişine ilişkin stratejiler verilerek kazanımların gerçekleştirilmesini sağlayacak biçimde yönlendirmeler yapılmalıdır. Dinleme/izleme metinlerinden, dinleme/izleme esnasında öğrencinin takip etmesi gerekenler veya öğrencinin bağımsız olarak dinleme izleme çalışması yapması önerilenler, öğrenci çalışma kitabında da yer almalıdır (MEB,2015,9).

Tablo 2 incelendiğinde;

1. Metin türleri ‘hikâye edici’, ‘bilgi verici’ ve ‘şiir’ olarak üç kısma ayrılmıştır.
2. Türlerin dağılımı incelendiğinde her sınıf düzeyinde işlenecek olan ‘hikâye edici’ metin tür sayısı ‘bilgi verici’ ve ‘şiir’ türünden fazladır.
3. Birinci sınıf düzeyindeki öğrenci eşit sayıda ‘bilgi verici’ ve ‘şiir’ türleriyle karşılaşacakken diğer tüm sınıf düzeylerinde toplamda işlenecek olan ‘bilgi verici’ metin türleri ‘şiir’ türünden fazladır.
4. Sene boyunca birinci sınıfta 35; ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda 14; beş, altı, yedi ve sekizinci sınıflarda 16 dinleme/izleme metin yer almaktadır.
5. Birinci sınıfta işlenecek dinleme/izleme metinlerinin sayısı diğer sınıf düzeylerinde işlenecek olan dinleme/izleme metinlerinin neredeyse iki katı kadardır.
6. Sadece birinci sınıfta dinleme/izleme metin sayısı okuma metin sayısından fazla iken diğer tüm sınıf düzeylerinde okuma metin sayıları dinleme/izleme metin sayısından fazladır.
7. Birinci sınıfta okuma alanında toplamda 18 metne yer verilmiştir. Diğer tüm sınıf düzeylerinde ise okuma alanına ayrılan toplam metin sayısı 36’dır.

Birinci sınıfta öğrenciler okuma ve yazma aşamasına yeni geçtiğinden dinleme/izleme alanında daha fazla geliştirilmek istenmiştir. Birinci sınıftan sonraki sınıf düzeylerinde okuma alanına daha fazla ağırlık verilmiş ve birinci sınıfta okuma alanında 18 metin yer alırken diğer sınıf düzeylerinde okuma alanında metin sayısı 36 olarak belirlenmiştir. Sınıf düzeylerine göre bir sene boyunca okutulacak olan dinleme/izleme metinlerinin toplam sayısı programda verilmiş, birinci sınıfta en az iki, sonraki sınıflarda en az bir ders saatinin dinleme ve konuşmaya ayrılması öneri

şeklinde ifade edilmiştir. Dinleme/izleme ve konuşma etkinliğinin niteliğine bağlı olarak haftada iki ders saatini dinleme/izleme ve konuşma etkinliğine ayırabileceği de ifade edilmiştir.

Programda ifadelerin öneri şeklinde verilmiş olması bazı durumlarda öğretmenin inisiyatif kullanabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen kılavuz kitabında metinlerin işlenişine ilişkin stratejiler verilerek kazanımların gerçekleştirilmesini sağlayacak biçimde yönlendirmeler yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Birinci sınıfta ilk okuma ve yazma aşaması tamamlandıktan sonra işlenmek üzere ders kitabında Tablo 1’de belirtilen tür dağılımına uygun olarak 18 metin yer almalıdır. Diğer sınıflarda ise yıl boyunca her hafta için bir adet olmak üzere 36 metin yer almalıdır. Metinlerin sayı dağılımları hikâye edici metinler, bilgi verici metinler ve şiirler olmak üzere Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 1’de belirlenen temalar için sınıf seviyesine göre hangi konularda metin işleneceği yazar tarafından belirlenecektir. Tablo 2’de belirtilen metin sayıları içinde kalmak kaydıyla hangi temada hangi metin türlerinin yer alacağı yazarın tercihinin bağlıdır. Örneğin, “Bilim ve Teknoloji” temasında şiir yerine bilgi verici ve hikâye edici metin daha fazla olabilir. Başka bir temada ise şiir türündeki metinlere daha fazla yer verilebilir. Ancak ilke olarak metin türlerinin temalar arasında dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması esastır. Metinler işlenirken sınıf düzeylerine göre türlerin dağılımına dikkat edilecektir (MEB,2015,10).

Verilen temalardan sınıf seviyesine göre hangi konularda metin işleneceği ve hangi temada hangi metin türlerinin yer alacağı yazarın tercihinin bağlı bırakılmıştır. Bu kararın yazara bırakılması bazı olumsuzlukları beraberinde getirecektir. Bu güne kadar Türkçe dersi için hazırlanan ders kitaplarının niteliği üzerine birçok çalışma yapılmış ve hazırlanan ders kitaplarının niteliği istenilen düzeyde olmadığı kanısına varılmıştır. Dolayısıyla aynı problemlerle karşılaşılması ihtimaldir.

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili yapılan çalışmaların bazıları şu şekildedir; Şen (2008) çalışmasında ilköğretim Türkçe dersi öğretim programında değerler konusu üzerinde durmuştur. Çalışma sonucunda altıncı sınıf Türkçe dersi kitaplarının ilettiği değerler açısından yetersiz olduğu görülmüştür. Çifçi ve Çeçen (2007) yapılan bir çalışmada, 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin büyük bir çoğunluğunda hikâyeyi oluşturan unsurların yer almadığını belirtmektedir. Kolaç’ın (2009) çalışmasında ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin niteliği ve türlere göre dağılımına bakılmış ve şu tespiti yer verilmiştir: 6. sınıfta tanıtılan mektup türüne programda yer almadığı hâlde 8. sınıf kitabında yeniden yer verilmesi, biyografi türünün 7. sınıfta tanıtılması zorunlu türler arasında yer aldığı hâlde tanıtılmayıp 8. sınıfta tanıtılması, söylev, röportaj, fıkra, atasözleri ve özdeyişlerin aşamalı olarak önceki sınıflarda tanıtılmayıp bu sınıf düzeyinde tanıtılmaya çalışılması 8. sınıf kitabında aşırı bir tür çeşitliliğine, şişkinliğe ve karmaşaya neden olmuştur, bütün bu karmaşa içinde programda zorunlu tutulduğu hâlde eleştiri türüne yer verilmemiştir. Yağmur (2009) tarafından yapılan genel incelemede metin türlerinin çeşitliliğindeki yetersizlik vurgulanmış ve geçmişe göre gelişmiş olan ders kitaplarının üst düzey düşünce süreçlerini ortaya çıkaracak metinleri içermesi açısından sorunlu olduğu saptanmıştır. Solak ve Yaylı (2009) ise araştırmalarında Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında gerekli özenin gösterilmediğine dair işaretler taşıdığını ve türlerin dengeli dağıtılmaması, önemli türlere kitaplarda yer verilmemesi, öğrenci seviyesinin göz ardı edilmesi, gerçek hayatın kitaplara aktarılamaması, metinlerin çok uzun oluşu ve metinler arası okumaya önem verilmemesini başlıca sorunlar olarak tespit etmiştir. Sancak ve Alver (2015) yaptıkları çalışmada Cumhuriyet’in ilanından 2015 Türkçe Öğretim Programına kadar ders kitaplarında yer verilen metin türleri ve sıklıklarını tablo ile göstererek şu bilgilere yer vermiştir:

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

Tablo 3: Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Türleri ve Sıklıkları

Kitap Adı	Tür Adı																														
	Şiir	Roman	Hikâye	Deneme	Sohbet	Anı	Gezi	Makale	Fıkra	Tiyatro	Söylev	Mektup	Biyografi	Otobiyografi	Masal	Fabl	Atasözü	Özdeyiş	Atasözü-Özdeyiş	Röportaj	Destan	Eleştiri	Konferans	Mülakat	Telgraf	Mitoloji	Bibliyografya	Monografi	Günlük	Gazete Haberi	Efsane
O I (1941)	29	4	10	3	8	4	5			1			1				3				1										
O II (1938)	20	4	13	2	6	6	1	1	1	2	2			1				1													
O III (1938)	12	5	8	4	6	4	2	2	2	2	2	3	2																		
T I (1947)	9	4	11		6	5	5	1	2	1		1	1		1		2								1						
T II (1947)	9	15	7	3	3	1	2	1	3	2	2	2					1	1				2				1					
T III (1947)	9	9	5	4	4	1	3	7	1	4	2	1				1		1			1						1	1			
T I (1950)	9	5	11		6	4	6	1	2	1		1	1		1		2														
T II (1950)	9	15	7	3	3	1	2	1	3	2	2	2					1	1				2				1					
T III (1950)	9	9	5	4	4	1	4	7	1	4	1	1				1		1			1						1	1			
T I (1958)	9	5	9		4	4	3	2	2	1		1	1		1		2							1							
T II (1960)	9	6	8	2	3	1	3	2	2	3	1	2					1	1		1											
T III (1960)	6	6	5	1	3	3	6	6	1	3	1					1		1			2										
T I (1968)	10	4	8		3	6	3	2	1	2		1	2		1		1							1							
T II (1967)	10	7	8	2	3	1	2	1	2	3	1	2					1	1		1											
T III (1968)	6	6	5	1	4	3	7	4	1	3	1		1					1			2										
T I (1975)	10	4	9		3	5	3	2	1	2		1	2		1		1							1							
T II (1976)	10	7	8	2	3	1	2	1	2	3	1	2					1	1		1											
T III (1975)	6	6	5	1	4	3	7	4	1	3	1		1					1			2										

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

Kitap Adı	Tür Adı																														
	Şiir	Roman	Hikâye	Deneme	Sohbet	Anı	Gezi	Makale	Fıkra	Tiyatro	Söylev	Mektup	Biyografi	Otobiyografi	Masal	Fabl	Atasözü	Özdeyiş	Atasözü-Özdeyiş	Röportaj	Destan	Eleştiri	Konferans	Mülakat	Telgraf	Mitoloji	Bibliyografya	Monografi	Günlük	Gazete Haberi	Efsane
T I (1986)	7	1	7	1	6	3	4	1	2	1	1	1	2		1		1			2			1								
T II (1987)	7	1	7	4	5	3	3	4	2	1	1		6					2				1							1		
T III (1986)	9	4	8	7	3	2	2	2	1	2	2	3	3		1							1	1								
T 6 (1999)	9	1	1	3	2	5	2	3	2	3		1	1		1	1													1		
T 7 (1999)	11	2	3	2	2	2	1	6	2	2		1	1			1				1										1	
T 8 (1999)	9	1	3	2	4	2	1	5	3	1	2	1	1			1		2	1	1	1	1	1								
T 6 (2014)	5		8	5	2	2	2	1	1	1		1	1			1															
T 7 (2014)	4		7	7	2	2	2	1	1	2			1								1										
T 8 (2014)	5	1	2	4	3	5	1	1			1		3			1					1	1									1

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

Tablo 3’te de görüldüğü gibi Türkçe dersleri için hazırlanan ders kitaplarında geçmişten günümüze en fazla yer alan metin türleri şiir (257 kez) ve hikâye (188 kez)’dir. Bu türlerin dışında tür sayısı bakımından ders kitaplarında en fazla yer alan metin türleri roman, deneme, sohbet, anı, gezi yazısı ve makaledir. Şiir, incelenen 27 ders kitabının yalnızca 7’sinde (1947 Türkçe I, 1947 Türkçe II, 1950 Türkçe I, 1950 Türkçe II, 1968 Türkçe III, 1975 Türkçe III, 2014 Türkçe 7) ilk sırada değildir. Hikâye yazı türü ise 1947 Türkçe III, 1950 Türkçe III, 1960 Türkçe III, 1968 Türkçe III, 1975 Türkçe III, 1999 Türkçe 6, 2014 Türkçe 8 ders kitaplarına en fazla yer verilen ilk 3 yazı türü içerisinde bulunmamakla beraber diğer 20 ders kitabında ilk üç sırada yer almaktadır. Hatta bu ders kitaplarından 1947 Türkçe I, 1950 Türkçe I, 1958 Türkçe I, 1968 Türkçe I, 1987 Türkçe II ve 2014 Türkçe 7 ders kitaplarında en fazla yer alan metin türleri arasında 1. sıradadır. Ders kitaplarında en fazla yer alan diğer yazı türlerine bakıldığında da roman; 1947 Türkçe II, 1950 Türkçe II, 1950 Türkçe III, 1960 Türkçe III ders kitaplarında en fazla yer alan yazı türleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Bunların dışında gezi yazısı 1960, 1968 ve 1975 Türkçe III ders kitaplarında en fazla yer alan metin türleri arasında ilk sıradadır (Sancak ve Alver, 2015).

Eğitim-öğretim programlarında belirlenen amaç ve kazanımların gerçekleşmesinde en önemli araçlardan biri olan ders kitaplarının ne şekilde hangi kriterlere göre hazırlanacağı konusu eğitim-öğretim programlarını ilgilendiren bir husus olmasına rağmen yayınlanan programlarda ders kitapları yazarın tercihe bırakılmıştır. Yayınevlerinin çıkardığı ders kitapları MEB tarafından incelense de bu tablodan bazı problemlerin önüne geçilemediği anlaşılmaktadır. Bu durum ders kitaplarında sınıf seviyelerine göre yer alacak olan tema, konu, metin ve metin türlerinin programda açık olarak ifade edilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

1-4. Sınıflar düzeyinde hikâye edici metinler kapsamında hikâye, masal, fabl, anı türlerinden; bilgi verici metinler kapsamında kronolojik sıralamaya, tanımlamaya/betimlemeye, karşılaştırmaya, sebep-sonuca ve problem çözmeye dayalı metin yapılarından örneklere olabildiğince yer verilecektir. 5-8. sınıflar düzeyinde hikâye edici metinler kapsamında hikâye, masal, fabl, anı, destan, efsane, roman, tiyatro türlerinden; bilgi verici metinler kapsamında kronolojik sıralamaya, tanımlamaya/betimlemeye, karşılaştırmaya, sebep-sonuca ve problem çözmeye dayalı metin yapılarından ve gezi yazısı, deneme, eleştiri, söyleşi, köşe yazısı, makale, biyografi, otobiyografi, mülakat vb. türlerden örneklere olabildiğince yer verilecektir. Bütün sınıflarda düzeye uygun şiirlere yer verilecektir (MEB, 2015, 10).

Programda 1-4. Sınıflar düzeyinde hikâye edici metinler kapsamında hikâye, masal, fabl, anı türlerinden; bilgi verici metinler kapsamında kronolojik sıralamaya, tanımlamaya/betimlemeye, karşılaştırmaya, sebep-sonuca ve problem çözmeye dayalı metin yapılarından örneklere olabildiğince yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir ancak türün hangi sınıf seviyesinde görülmesi gerektiğine burada da değinilmemiştir. ‘1-4. Sınıflar’ denilerek genel ifade kullanılmıştır. Aynı şekilde 5-8. sınıflar düzeyinde hikâye edici metinler kapsamında destan, efsane, roman, tiyatro türleri; bilgi verici metinler kapsamında gezi yazısı, deneme, eleştiri, söyleşi, köşe yazısı, makale, biyografi, otobiyografi, mülakat vb. türler örnek türler olarak eklenmiştir. 5-8. sınıf seviyelerinde de hangi türün hangi kademedeki görülmesi gerektiği söylenmemiştir. 2006 Türkçe Öğretim Programında ‘6. sınıfta, şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup; 7. sınıfta şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi; 8. sınıfta şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan türlerinde metinlere mutlaka yer verilmelidir. Bu türler dışındaki türlerde de metinlere yer verilerek öğrencilerin farklı türden metinlerle karşılaşması sağlanmalıdır’ şeklinde hangi türün hangi sınıf düzeyinde yer alacağı ifade edilmiştir. Kazandırılmak istenen kazanımlar metinler aracılığıyla farklı türde metinlerle öğrencilere sunulacağından hangi sınıf seviyesinde hangi metin türünün işleneceği oldukça önemlidir. Programda bunun belirtilmemesi önemli bir eksikliklerdir. Öğrencinin sürekli aynı türlerle karşı karşıya kalmasına sebep olacağı gibi

seviyesine uygun olmayan bir türle karşı karşıya getirilip öğrenmenin gerçekleşmemesine sebep olacaktır.

SONUÇ

2015 Türkçe Öğretim Programı, önceki yılların programlarıyla karşılaştırıldığında özellikle aşağıdaki farklılıklar tespit edilmiştir:

1. İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Dersi Öğretim Programlarından 1340 (1924) İlk Mektep Türkçe Müfredat Programında milli duyguları ön plana çıkaran konulara ağırlık verildiği tespit edilmiştir. Dönemin siyasal yapısı, İstiklal Savaşı ve Cumhuriyet, millî tarih konulara yansıtılmıştır. 1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programında şifahi ifade dersinin mevzuları olarak çocuğun muhitinde bulunan eşya ve etrafında cereyan eden hadiseler, çocuğun yaşadığı haller ve kendisine yaptığı müşahedeler konu olarak verildiği görülmüştür. 1930 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programında 1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programındaki gibi şifahi ifade dersinin mevzuları içerisinde öğrencilere gösterilecek olan konular verilmiştir. 1936 İlkokul Türkçe Programında ise ‘Okuma’ başlığı altında direktifler bölümünde sınıf seviyesine göre işlenecek olan konular ve türler hakkında bilgiler verilmiştir. 1948 İlkokul Türkçe Programında ‘Açıklamalar’ kısmında çocuklara okutulacak konular ve kitaplardan söz edildiği görülmüştür. 1968 İlkokul Türkçe Programında ‘Sözlü ve Yazılı Anlatım’ bölümünde ‘Açıklamalar’ kısmında, ilkokulda yer verilecek yazma ile ilgili çalışmalarda yer alacak olan konular verilmiştir. İlk ve ortaokul programlarını tek program altında toplayan 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programında da kitap okuma alışkanlığı ve sevgisi ön plana çıkarken, ilkokul öğrencileri için, masal, roman, biyografi, piyes gibi türlerden bahsedildiği görülür.

2. 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı’nda hikâye, fıkra, şiir, makale türlerinin metin türü olarak birinci sınıfta işleneceği, ikinci sınıfta birinci sınıfın devamı olacağı ifade edilmiştir. Üçüncü sınıfta ise ‘Edebî Kıraat’ dersi adıyla mektup, makale, hikâye, temaşa, tenkit türleri bu programda yer almaktadır. Programda metinlerde bulunması gereken özellikler, seviyeye uygunluk, hangi konuların işleneceği hakkında bilgi yer almamaktadır.

3. 1929 Orta Mektep Türkçe Programı’nda birinci sınıfta yazı ile yazdırılacak tahrir mevzularını anlatırken gösterilecek olan türler; hadiseleri hikâye etme, sahne ve eşyanın tasviri, muhtelif mektuplar, yaptığı işler hakkında izahat veya başkasına yaptırılacak işlere dair talimatlar hakkında da bilgi vermektedir. İkinci sınıfta birinci sınıfın tahrir mevzularına (hayalî seyahatler, talebenin hayatta veya kitapta temas ederek seciyelerine hayran oldukları şahsiyetler, öteki derslerde yapılan alâka verici işlerin tasviri) ekleme yapılmıştır. Üçüncü sınıfta ise ikinci sınıftaki mevzulardan başka sınıf seviyesine göre tahrir mevzuları (bir vak’anın bugün cereyan ediyormuş gibi bir gazeteye havadis olarak yazılması, mektuplar) eklenmiştir.

4. 1938 Ortaokul Türkçe Programının birinci, ikinci ve üçüncü sınıf tahrir mevzularını sınıflandırdığı görülmüştür ancak program öğrenci düzeylerine göre ders içinde öğretilmesi gereken türler konusunda geniş bir bilgiye yer vermemektedir.

5. 1949 Ortaokul Türkçe Programı ise ‘Konu’ başlığı altında öğrencilerin ağırlıklı olarak hikâyelerden hoşlandığını belirtmekte, hikâye ve piyes çıkarmanın çalışmalara uygun olabileceğini söylemektedir. Aynı zamanda program 1938 Ortaokul Türkçe Programı gibi konular birinci, ikinci ve üçüncü sınıf olarak ayrılmıştır.

6. 1938 ve 1949 Programları gibi 1962 Programında da konular birinci, ikinci ve üçüncü sınıfa göre sınıflandırılmıştır. 1962 Ortaokul Türkçe Programında masal, makale, fıkra, tasvir, sohbet, tiyatro, konuşma, tartışma, hatıra, seyahat yazıları, destan, biyografi, bibliyografi konuları üzerinde durulması gerektiği vurgulanmış ancak bu türler sınıf seviyelerine göre ayrılarak

belirtilmemiştir. Üslup, kafiye, ahenk gibi özelliklerle beraber iyi bir sanat eseri için sağlam bir mantığın gerekli olduğunu ileri süren program hitabet ve şiire de önem vermektedir. Bu durum, programın 1929, 1931-1932, 1938 ve 1949 programlarından daha kapsamlı olduğunu göstermektedir.

7. 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programında ‘tür’ kavramı karşımıza çıkmaktadır. Ancak türler sınıf düzeylerine göre ayrılmamış sadece ne olduğunun kavratılması üzerinde durulmuştur.

8. Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir olmak üzere üç türe ayrılmış ve her temada üç farklı türden metin işlenmesi gerektiği söylenmiştir. 2006 Türkçe Öğretim Programında 6, 7 ve 8. sınıflarda verilmesi gereken türler sınıflandırılırken 2015 Türkçe Öğretim programında metin türleri bilgi verici, hikâye edici ve şiir olarak ayrılmış ancak tür çeşitlerinin sınıf dağılımları belirtilmemiş bu yazarın kararına bırakılmıştır.

9. 2005 Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı çerçevesinde bir eğitim-öğretim yılı içerisinde ele alınacak tema sayısı sekiz olarak söylenmiş ve bu sekiz temanın dördünün zorunlu, dördünün ise seçmeli olduğu belirtilmiştir. Seçmeli temaların programda yer alan tablodan seçilebileceği veya yeni temaların Millî Eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak belirlenebileceği de programda yer almaktadır. Bu durum programın ayırt edici özelliklerinden biridir. Yeni programda böyle bir ifadeye yer verilmemiş ve bu programda zorunlu tema da yer almamaktadır.

10. 2006 Türkçe Öğretim Programında 14 tane ana temaya yer verilmiş ve her tema kendi içerisinde alt temalara ayrılmıştır. Ancak 2015 Türkçe Öğretim Programında 8 temaya yer verilmiş ve temalara alt tema değil konu örnekleri sunulmuştur. Konu örnekleri de sunulanlarla sınırlı bırakılmamıştır. Yeni program bu açıdan 2005 Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programına benzetilebilir. 2005 Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programında da 8 temaya yer verilmiş ve temalara ‘İçerik Önerileri’ başlığı altında konu örnekleri sunularak verilen konuların zorunlu olmadığı, bu konulara ekleme yapılabileceği söylenmiştir.

11. Yeni programda tema sayının azaldığı görülmektedir. 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki ‘Zaman ve Mekân’ ve ‘Doğa ve Evren’ iki farklı tema 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ‘Dünya ve Çevre’ teması ile 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki ‘Sevgi’ ve ‘Kişisel Gelişim’ temaları 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ‘Biz ve Değerlerimiz’ adıyla tek başlık altında toplanmış gibi görülmektedir. Yine de temalar birbiri ile birebir örtüşmemektedir.

ÖNERİLER

Elde edilen bilgiler ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. 2015 Türkçe Öğretim programında metin türleri bilgi verici, hikâye edici ve şiir olarak ayrılmış ancak sınıf seviyelerine göre edebî türlerin dağılımları belirtilmemiştir. 2015 Türkçe Öğretim Programında işlenecek olan edebî türlerin hangi sınıf düzeylerinde işleneceği belirtilebilir.

2. Hangi temada hangi edebî metin türlerinin yer alacağı ve bu edebî metin türlerinin hangi sınıf seviyesinde işleneceği yazarın tercihinin bağlı bırakılmıştır. Bu durum, edebî metin türleri ve sınıf düzeyleri açısından karışıklığa neden olabilir. Dolayısıyla sınıf seviyesine göre işlenmesi gereken konu ve edebî metin türleri programda bir çerçeve hâlinde sunulabilir.

3. Ders ve Öğretmen Kılavuz Kitabına Alınacak Metinlerin Nitelikleri bölümüne bu niteliklere ‘türünün özelliklerini en iyi şekilde yansıtmalı’ ve ‘eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek nitelikte olmalı’ özelliklerinin de eklenmesi yararlı olacaktır.

4. 2006 Türkçe (6-8. Sınıflar) Öğretim Programında 14 tema yer almaktadır. Taslak olarak hazırlanan programda tema sayısı 19 olarak belirlenmiş ve sonrasında kabul edilen 2015 Türkçe Öğretim Programında 8 temaya yer verilmiştir. Tema sayısının azalması dikkat çekmektedir. 2006 Türkçe Öğretim Programında ikinci kademe için 14 tema belirlenirken yeni programda tüm sınıf seviyeleri için toplamda 8 temanın belirlenmiş olması dikkat çekmektedir. Öğrencinin karşılaşacağı tema sayısının azalması, ilginin azalacağını düşündürdüğünden tema sayısı artırılabilir.

5. Okumak çocuğun zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimi için son derece önemlidir. Gelişen dünyada öğrenciler bilgiye çok kolay ulaşabildiği için okumanın önemi azalmaktadır. ‘Okuma Kültürü’ temasına yer verilerek okuma alışkanlığının arttırılmasına, okuma kültürünün tüm topluma yerleştirilmesine katkıda bulunulabilir.

6. Türkçe dersi öğretim amaçlarında yer alan “eleştirel düşünen bireyler yetiştirme” amacı doğrultusunda Türkçe ders öğretmeninin üzerine düşen görevlerden biri, ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla eleştirel düşünme becerilerinin öğretilmesi olacaktır. 2015 Türkçe (1-8. Sınıflar) Ders Programında seçilecek metinlerde ‘eleştirel bakış açısı’ ile ilgili bir nitelik belirtilmemiştir. Seçilecek metinlerin eleştirel bir bakış açısı taşıması önemli olduğundan ayrı bir madde hâlinde belirtilmesi gerektiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Altun, M. (2007). **Türkçe Dersinin Amaçları, İlkeleri ve Türkçe Programı**. (Ed). F. Bölükbaşı. Türkçe Öğretimi. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- AŞICI, M. (1997). **Türkçe Öğretiminde Metin ve Metin İncelenmesi**. İstanbul: Eyüboğlu Eğitim Kurumları Yayınları.
- Aytaş, G. (2001). Türkçe Ders Kitaplarının Yazımında Metin Seçimi ve Metin Altı Sorularının Hazırlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar. **Türk Yurdu**, 21, 162-163.
- Bayburtlu, Y. S. (2015). 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi, **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. Volume 10/15 Fall 2015, p. 137-158.
- Baş, B. (2003). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Metin Türleri Üzerine Bir Araştırma. **Türklük Bilimi Araştırmaları**. 13,258.
- Canlı, S. (2015). Türkçe Ders Kitaplarında Seçilecek Metinlerin Belirlenmesinde Çocuğa Görelik İlkesi. **Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi**, 1(1), 115, 178.
- Cemiloğlu, M. (2004). **Türkçe Öğretimi**.(I). İstanbul: Aktüel Yayınevi.
- Coşkun, E. (2005). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğretmen ve Öğrencilerinin Yeni Türkçe Öğretim Programıyla İlgili Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**. 5.(2), 421-476.
- Çakır, P. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi. **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 8/1 Winter 2013, p.1171-1180.
- Çeçen, M.A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. **Millî Eğitim**, 173, 39-42.

- Çeçen, M. A. (2011). **Yazma Eğitimi Açısından Metin Bilgisi**. (Ed). M. Özbay. Yazma eğitimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2011). Türkçe derslerinde tematik eğitim ve metin-tema-alt tema ilişkisi üzerine bir araştırma. Gülsün Leyla U. ve Ümit B. (Editörler). Türkçenin Eğitimi-Öğretiminde Kuramsal ve Uygulamalı Araştırmalar, 445-457.
- Demirel, Ö. (1998). **Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi**. Seyhun, T. (Editör). Türkçe öğretimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Duman, A. (2010). Türkçe Eğitiminde Metne Müdahale Sorunu. **Türklük Bilimi Araştırmaları**, 27, 269.
- Erdem M.D., Gün, M., Şengül, M., Şimşek, R., (2015). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kullanılan Okuma Metinlerinin Öğretim Elemanlarınca Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni ve İşlevsel Metin Özellikleri Kapsamında Değerlendirilmesi, **Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 10/3 Winter 2015, p. 455-476.
- Güneş, F. (2013a). Türkçede Metin Öğretimi Yerine Metinle Öğrenme. **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı**, 6(11),606.
- Güneş, F. (2013b). Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi. **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, 1 (1), 2.
- İşeri, K. (2007). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabının İlköğretim Türkçe Programının Amaçlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi. **Dil Dergisi**, 62, 136.
- Karagözoğlu, G. (2005,14-15 Kasım). Eğitim sistemimizde reform çalışmalarına genel bakış. **Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu**, Kayseri.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 6(1), 594-626
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2005). **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1–5. Sınıflar)**. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2006). **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6–8. Sınıflar)**. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Taslak Öğretim Programı**,
http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_06/12035807_lkretimtrkedersitaslakretimprogram_120615.pdf (Erişim Tarihi: 15 Haziran 2015).
- Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı**,<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> (Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2015).
- Oğuzkan, F. (1993). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**(3. Baskı). Ankara: Emel Matbaacılık.
- Özbay, M., ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**, 1 (1), 69.
- Özdemir, E. (1983). **Okuma Sanatı**. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özdemir, E. (1999). **Yazınsal türler**. İstanbul: Bilgi Yayınevi.93

- Sancak, Ş. ve Alver, M. (2015, 01-03 Ekim). Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Türleri. **VIII. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı**, İstanbul.
- Sever, S. (2004). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2006). Türkçe Öğretiminin Çözölemeyen Sorunları. **Varlık**, 1189, 8-16.
- Sever, S. (2008). Eğitimde ve Bilimde Türkçe Eğitimi. **Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşunun 100'üncü Yılında Eğitim Kurultayı Bildirileri** (435-471). Malatya: İnönü Üniversitesi Matbaası.
- Sever, S. (2010). **Çocuk ve Edebiyat**. İzmir: Tudem Yayınları.
- Solak, M., ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2(9), 451.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 1, 5.
- Temizyürek, F. ve Balcı, A. (2015). **Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları**. (II.Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yağmur, K. (2009). Türkçe Ders Kitapları Dil Gelişimini Ne Oranda Desteklemektedir? **Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama**, 2, 53-64.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Şahin, D. & Bayramoğlu, C.D. (2016). “2015 Türkçe Öğretim Programının Metin Tür ve Tema Seçimi Bakımından Değerlendirilmesi / Evaluation of 2015 Turkish Language Curriculum in Terms of Text Type and Theme”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), Volume 11/3 Winter 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9289>, p. 2095-2130.